

Nesselande

Analyserapport

**Op basis van verschillende databe-
standen**

**(o.a. Rotterdam Data, COS-
buurtsignaleringsmodel, Wijkveilig-
heidsindex en Sociale Index)**

**Ter ondersteuning van het vormen van
de Gebiedsvisie, de toekomstvisie en
het maken van de wijkactieprogramma's en te
gebruiken als onderlegger voor wijkateliers**

Deelgemeente Prins Alexander

MBO

Februari 2009

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	5
1.1	DE ONTWIKKELING VAN WIJKEN	5
1.2	DIAGNOSES	6
1.3	ACTIES	7
1.4	VERANTWOORDING	8
2	NESSELANDE GEÏNTRODUCEERD	9
2.1	HUISHOUDENS	9
2.2	LEEFTIJDGROEPEN	10
2.3	ETNICITEIT	10
2.3.1	<i>Generaties allochtonen</i>	10
2.4	INKOMENSGROEPEN	11
2.5	VESTIGING EN VERTREK	12
2.5.1	<i>Binnenstedelijke verhuizingen</i>	12
2.5.2	<i>Vestigers van buiten Rotterdam</i>	12
2.6	WONINGEN	13
3	RUIMTELIJK-ECONOMISCHE ANALYSE	15
3.1.1	<i>Ruimtelijk-economische indicatoren</i>	15
3.2	WOZ-WAARDE	15
3.3	ADMINISTRATIEVE LEEGSTAND	16
3.3.1	<i>Verhuizingen</i>	17
3.4	VERTROUWEN IN DE BUURT	18
3.5	BUURTSIGNALERING	18
3.6	VOORZIENINGEN	19
3.7	BEREIKBAARHEID	19
3.8	ECONOMISCHE BEDRIJFVIGHEID	20
3.9	BALANS ANNO 2008	20
3.9.1	<i>Selectieve migratie</i>	21
3.9.2	<i>Huurders</i>	22
3.9.3	<i>Nabeschouwing</i>	24
4	SOCIAAL-ECONOMISCHE ANALYSE	25
4.1	SOCIALE INDEX 2008	25
4.2	SCORES OP 'CAPACITEITEN'	26
4.2.1	<i>Voldoende opleiding</i>	26
4.3	VOLDOENDE INKOMEN	28
4.3.1	<i>Taalbeheersing</i>	30
4.3.2	<i>Laaggeletterden</i>	31
4.3.3	<i>Voldoende gezondheid</i>	31
4.4	WERK EN SCHOOL	31
4.5	BALANS ANNO 2008	32

4.5.1	<i>Opleiding, werk en inkomen</i>	32
4.5.2	<i>Ruimtelijke kwaliteit en kansenstructuur</i>	35
4.6	NABESCHOUWING	36
5	SOCIAAL-RUIMTELIJKE ANALYSE	39
5.1	NESSELAND OP DE SOCIALE INDEX	39
5.2	CAPACITEITEN	40
5.2.1	<i>Voldoende taalbeheersing</i>	41
5.3	VOLDOENDE OPLEIDING	42
5.3.1	<i>Voldoende inkomen</i>	42
5.4	VOLDOENDE GEZONDHEID.....	43
5.4.1	<i>Meldingen zorgnetwerken en huiselijk geweld</i>	43
5.5	LEEFOMGEVING	43
5.5.1	<i>Ontbreken van discriminatie</i>	44
5.5.2	<i>Passende huisvesting</i>	44
5.6	ADEQUATE VOORZIENINGEN	46
5.6.1	<i>Sociale voorzieningen</i>	46
5.6.2	<i>Vervuiling en overlast</i>	47
5.7	BUURTSIGNALERING: BURENGERUCHT EN GEWELD	48
5.8	SOCIALE BINDING	52
5.8.1	<i>Mutatiegraad</i>	52
5.8.2	<i>Ervaren binding</i>	53
5.9	MEEDOEN.....	55
5.9.1	<i>Werk en school</i>	55
5.10	SOCIALE EN CULTURELE ACTIVITEITEN	56
5.10.1	<i>Sport</i>	56
5.11	SOCIALE CONTACTEN	57
5.12	SOCIALE INZET.....	58
5.12.1	<i>Mantelzorg</i>	58
5.12.2	<i>Vrijwilligerswerk</i>	58
5.12.3	<i>Inzet voor de buurt</i>	59
5.13	DE KWESTIE VAN DE BUURTGROOTTE.....	59
5.14	BALANS ANNO 2008	60
5.14.1	<i>Beeld van Nesselande</i>	61
5.15	NABESCHOUWING	62
	BIJLAGE 1 INVALSHOEKEN EN PROGRAMMA'S	67
	BIJLAGE 2 INVALSHOEKEN EN COLLEGEDOELSTELLINGEN	69

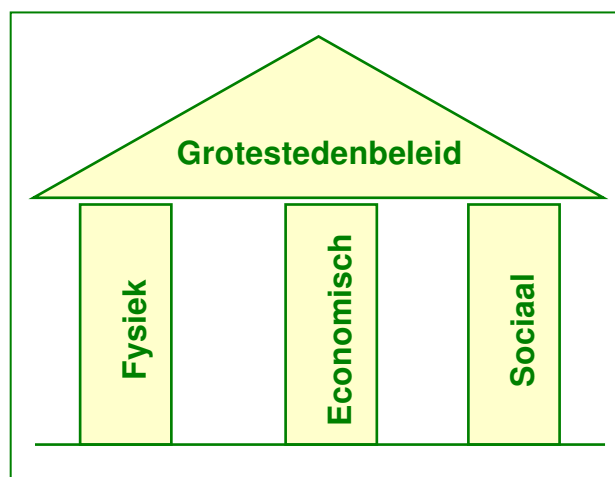
1 Inleiding

Het college van B en W wil dat er voor alle wijken in Rotterdam integrale wijkactieprogramma's gemaakt worden. Een verantwoord wijkactieprogramma begint met een analyse van wat er (nu) aan de hand is en wat (straks) de mogelijkheden zijn. Hoe analyseer je wijken? Dat kun je op verschillende manieren doen. Wij kijken vanuit drie invalshoeken naar wijken, een ruimtelijk-economische, een sociaal-economische en een sociaal-ruimtelijke invalshoek. Door op deze manier naar een wijk te kijken, kunnen we een veelomvattend beeld van die wijk krijgen. Dit hoofdstuk gebruiken we om deze manier van kijken naar wijken te beschrijven. De rest van dit rapport is de eerste aanzet tot een analyse van Nesselande. De analyses zullen voorgelegd moeten worden aan de kenners van de wijk: de wijkteams, de in de wijk werkende professionals en de bewoners. De bevindingen in dit rapport kunnen door hen worden aangevuld, bevestigd óf weerlegd worden.

1.1 De ontwikkeling van wijken

In navolging van André Buys van het onderzoek- en adviesbureau RIGO Research en Advies BV nemen wij de pijlers van het grotestedenbeleid (GSB) als uitgangspunt bij het benoemen van vraagstukken, opgaven en daaraan gerelateerde doelstellingen en acties. De rijksoverheid heeft het GSB verdeeld in drie pijlers: de fysieke, de economische en de sociale pijler. Daar wordt dan een dak

overheen geschetst dat het GSB voorstelt (figuur 1-1).



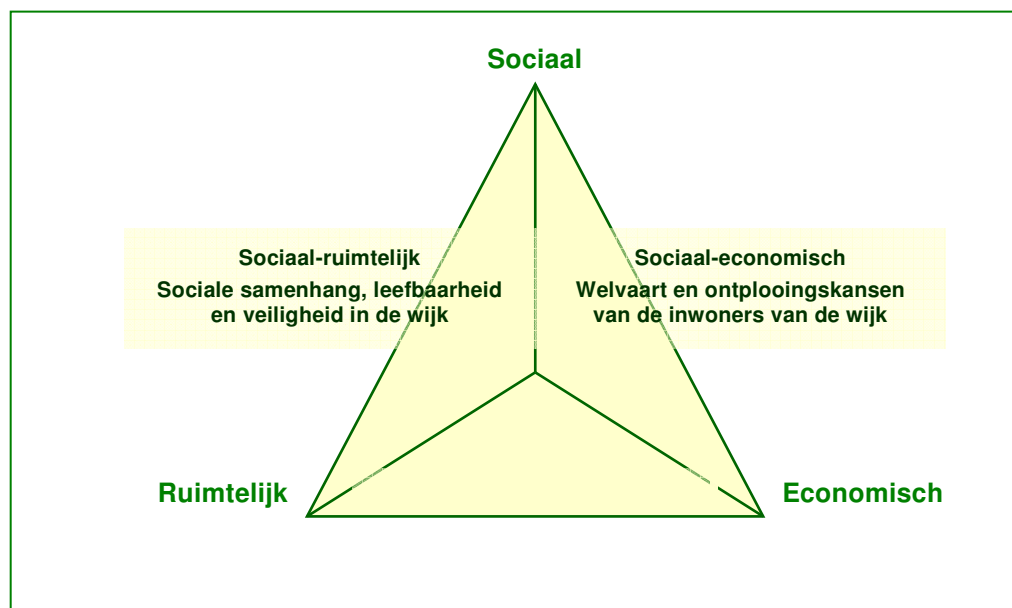
Figuur 1-1 De drie pijlers van het grotestedenbeleid

Wat nu opvalt in de praktijk van het GSB, is dat vraagstukken en opgaven vrijwel altijd twee van de drie pijlers raken. Doelstellingen worden bijna altijd in die tussengebieden geformuleerd. Sociaal-economische doelstellingen bijvoorbeeld, zoals het terugdringen van voortijdig schoolverlaten, sociaal-ruimtelijke, zoals het vergroten van leef-

baarheid en veiligheid, of ruimtelijk-economische, zoals het vasthouden of aantrekken van hogere inkomensgroepen en hoger opgeleiden. We kunnen daarvoor drie dimensies van vitaliteit onderscheiden:

1. **ruimtelijk-economisch**, ofwel marktpositie of concurrentiekracht van de wijk.
2. **sociaal-economisch**, ofwel welvaart en ontplooiingskansen.
3. **sociaal-ruimtelijk**, ofwel sociale samenhang, leefbaarheid en sociale veiligheid.

Zetten we de pijlers van het GSB niet naast elkaar, maar op een driehoek, dan wordt hun zeggingskracht plots veel groter. De drie dimensies van vitaliteit vinden we dan terug als segmenten van een driehoek .



De verbeelding van de werkelijkheid van woongebieden in fysieke, economische en sociale pijlers doet geen recht aan verknopingen, overlap en vermenging tussen leefgebieden en werkvelden in woongebieden. In de beeldtaal staan pijlers massief naast elkaar, terwijl we oog moeten krijgen voor de het leven van alledag waarin fysieke, economische en sociale verschijnselen op ingewikkelde manieren in elkaar grijpen. Door niet naar één pijler maar steeds *tussen* twee pijlers te kijken leren we die vermenging en processen van wederzijdse beïnvloeding beter te begrijpen. We leren daardoor ook dat er achter elke combinatie van pijlers specifieke vraagstukken en opgaven schuilgaan.

1.2 Diagnoses

Op basis van de drie dimensies kunnen we drie soorten diagnoses van problemen van woongebieden:

1. De sociaal-economische vitaliteit van een wijk schiet te kort, ofwel groepen bewoners van de wijk blijven qua welvaart en ontplooiingsmogelijkheden achter.

2. De sociaal-ruimtelijke vitaliteit van een wijk schiet tekort, ofwel er zijn problemen op het gebied van sociale veiligheid, leefbaarheid en sociale samenhang.
3. De ruimtelijk-economische vitaliteit schiet tekort, ofwel de concurrentiepositie en aantrekkingskracht van een wijk gaat achteruit.

1.3 Acties

Wanneer we de slag naar de uitvoering gaan maken, dan zal blijken dat de drie dimensies van vitaliteit niet alleen bruikbaar zijn voor de analyse en het formuleren van effectdoelstellingen (outcome), maar ook kunnen dienen om het wijkactieprogramma in te vullen. We kunnen de acties, ingrepen, maatregelen en projecten verbinden met de drie dimensies van vitaliteit:

1. *Sociaal-economische vraagstukken* (onderbenutting van talenten of onderpresteren in het onderwijs, voortijdig schoolverlaten, werkloosheid en armoede) vragen om *investeringen in mensen*.
2. *Ruimtelijk-economische vraagstukken* (verslechterende positie op de woningmarkt, leegstand, selectieve migratie, verouderende woningen en woonomgevingen, teruglopende economische bedrijvigheid) vragen om *investeringen in de ruimtelijke kwaliteit van de woningen en woonomgeving*.
3. *Sociaal-ruimtelijke vraagstukken* (ontbreken van publieke familiariteit, relatief veel mensen die zich niet meer thuis voelen in hun buurt, verloederend, overlast, onveiligheid) vragen om *investeringen in samenleven, veiligheid en beheer* (schoon en heel).

Investeringen in samenleven, veiligheid en beheer kunnen (in bepaalde situaties) ruimtelijk-economische doelstellingen ondersteunen (in termen van een verbeterde woonbeleving – effect op de zittende bevolking – en een beter imago – effect op woningzoekenden).

Investeringen in mensen richt zich op sociale stijging of sociale mobiliteit (vooruitkomen). Een stijging op de sociale ladder gaat vaak gepaard met de behoefte om op te klimmen in de wooncarrière: een betere woning en woonomgeving. Als woonwensen niet in de wijk vervuld kunnen worden, kan dat leiden tot de beslissing om naar een andere wijk te verhuizen.

Investeringen in de woningvoorraad hebben geen direct effect op de zittende bevolking. Het slopen van goedkope huurwoningen en het bouwen van dure koopwoningen helpen niet tegen werkloosheid, armoede en onderpresteren in het onderwijs. Het vergroten van het aantal bedrijven in de wijk leiden niet per se tot kansen op werk van de bewoners van die wijk.

In tabel 1-1 laten we zien hoe maatregelen vanuit de drie invalshoeken effect hebben op de wijk.

Tabel 1 -1 Maatregelen en effecten op wijkniveau

Maatregelen	Sociaal-economische effecten	Sociaal-ruimtelijke effecten	Ruimtelijk-economische effecten
Investeren in mensen	Meer welvaart en minder achterstanden op het gebied van onderwijs, werk en inkomen	Geen direct effect	Hogere kwaliteitseisen aan woning en woonomgeving; vertrek van sociale stijgers uit de wijk
Investeren in samenlevingsopbouw, veiligheidsbeleving en leefbaarheid	Geen direct effect	Verbeterde sociale samenhang, hogere scores op schoon, heel en veilig	Verbetering van de woonbeleving en imago of reputatie, waardoor betere marktpositie
Investeren in vastgoed, woonomgeving en / of economische bedrijvigheid	Geen direct effect op de zittende bevolking; groepen in achterstandposities worden verplaatst of statistisch verdund	Betere beheersbaarheid; verplaatsing van probleemgevallen	Meer ruimtelijke kwaliteit, waardoor grotere aantrekkingskracht.

1.4 Verantwoording

De in de volgende hoofdstukken gepresenteerde en besproken gegevens komen uit verschillende bronnen. De belangrijkste zijn Buurt Informatie Rotterdam Digitaal (BIRD), Rotterdam DATA, de Sociale Index 2008, het Buurtsignaleringsmodel, de Wijkveiligheidsindex, de Jeugdveiligheidsindex en de Monitor Prins Alexander. De eerste vijf bronnen worden beheerd door het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (www.cos.rotterdam.nl).

Vrijwel alle gegevens zijn samengenomen op wijkniveau. Eén informatiebron levert gegevens op buurniveau: het buurtsignaleringsmodel. Nesselande is in dit zogeheten *early warning systeem* opgedeeld in 9 buurten. In de tabel ontbreekt één buurt, Hollands Glorie, het woongebied dat bestaat uit o.a. de Salvador Dalístraat, de André Bretonstraat, de Magrittestraat en de Mirostraat. Deze buurt is nog niet opgenomen in het buurtsignaleringsmodel.

2 Nesselande geïntroduceerd

Nesselande is een wijk in aanbouw. De wijk ligt aan de Zevenhuizerplas, een recreatieplas die vanwege de komst van Nesselande in omvang is verdubbeld.

De wijk is opgedeeld in drie buurten: Tuinstad, Badplaats en Waterwijk. Halverwege 2001 zijn de eerste woningen opgeleverd, maar het duurt nog zeker tot 2011 voordat Nesselande voltooid is.

In Tuinstad komen veel luxe eengezinswoningen met voor- en achtertuinen. Bij een deel van deze woningen kunnen toekomstige bewoners meebeslissen over de indeling van hun nieuwe huis.

Wonen en recreëren komen bij elkaar in Badplaats. Een boulevard met cafeetjes en restaurants, een jachthaventje en een strand van achthonderd meter lengte worden gezichtsbepalend voor deze buurt. De bedoeling is dat in Badplaats een echte vakantiesfeer heerst. De woningen liggen achter de boulevard. Een groot deel biedt uitzicht op de Zevenhuizerplas en hebben ondergrondse parkeerplaatsen.

Leven op een eiland kan in Waterwijk. De eilandjes van de buurt zijn door middel van dijkweggetjes met elkaar verbonden. Hier komen vooral waterwoningen, appartementen en villa's. Daarnaast krijgen nieuwe bewoners op driehonderd vrije kavels de gelegenheid zelf hun woning te laten bouwen.

In het hart van de wijk komt langs de boulevard een wijkwinkelcentrum. De wijk heeft nu een tijdelijk winkelcentrum aan de Kretalaan. Het definitieve centrum met winkels en woningen wordt vanaf eind 2009 opgeleverd. Vlakbij het winkelcentrum zijn een wijkcentrum, bibliotheek en een gezondheidscentrum.

Watersport gaat een van belangrijkste vormen van vrijetijdsbesteding worden. Wandelaars en fietsers kunnen er straks ook hun hart ophalen. Aan de noordkant van de Zevenhuizerplas is er een nieuw natuurgebied met allerlei recreatieve mogelijkheden. Tussen de Badplaats en Tuinstad wordt een langgerekt park aangelegd.

2.1 Huishoudens

Nesselande telde op 1 januari 2008 2.648 huishoudens. Samen zijn ze goed voor ongeveer 7.340 inwoners. Gezinnen, dat wil zeggen gehuwde en ongehuwde stellen met thuiswonende kinderen en eenoudergezinnen, vormen 54 procent van het totaal aantal huishoudens. Het aandeel eenpersoonshuishoudens is 16

¹² Buurthuizen, wijkgebouwen, pleinen

procent en dat van gehuwde en ongehuwde stellen zonder kinderen is 40 procent.

2.2 Leeftijdsgroepen

Tweeëndertig procent van de inwoners van Nesselande is 22 jaar of jonger. Ruim de helft van de jeugd in Nesselande wordt gevormd door kinderen in de basisschoolleeftijd. Ook kinderen in de voorschoolse periode – nul- tot en met driejarigen vormen een relatief grote groep: 39 procent van de inwoners tussen 0 en 22 jaar.

Het aandeel van twintigers en vroege dertigers (20 – 34 jaar) in de wijkbevolking is 23,5 procent en dat van late dertigers, veertigers en vroege vijftigers (35 – 54 jaar) 32,5 procent.

Ongeveer tien procent van de bevolking is 55 jaar of ouder. Slechts één procent van de Nesselanders is 79 jaar of ouder.

2.3 Etniciteit

Het aandeel autochtonen in de wijkbevolking is 75 procent. Niet-westerse allochtonen vormen 17 procent van de bevolking. Nesselanders van Surinaamse komaf vormen de grootste groep allochtonen: 9 procent van de wijkbevolking. Nesselanders van Antilliaanse, Kaapverdise, Turkse en Marokkaanse komaf vormen respectievelijk één procent, één procent, twee procent en één procent van het totaal aantal inwoners van Nesselande. Het aandeel van de groep 'overig niet-westers' is drie procent. Achter de term 'overig niet-westers' gaan landen van herkomst schuil uit Afrika (minus Marokko en Kaapverdië), Azië (minus Japan, Indonesië en Turkije) en Latijns Amerika (minus Suriname en de Nederlandse Antillen).

Westerse allochtonen vormen acht procent van de wijkbevolking: vier procent komt uit een land binnen de Europese Unie en vier procent uit een ander westers land (inclusief Japan en Indonesië, deze landen worden tot de westerse landen gerekend).

2.3.1 Generaties allochtonen

De eerste generatie allochtonen (geboren in het buitenland) vormen negen procent van de totale bevolking. De verdeling over de verschillende etnische groepen is als volgt: Surinamers, 4,0 procent, westerse allochtonen, 1,9 procent, overige niet-westerse allochtonen, 1,6 procent, Antillianen, 0,7 procent, Turken, 0,8 procent, Marokkanen, 0,4 procent, en Kaapverdianen, 0,2 procent.

Het aandeel van de tweede generatie allochtonen in de totale wijkbevolking is 15 procent: westerse allochtonen, 5,9 procent, overige niet-westerse allochtonen,

1,6 procent, Marokkanen, 0,4 procent, Turken, 0,5 procent, Antillianen, 0,4 procent, Kaapverdianen, 0,4 procent, en Surinamers, 4,7 procent.

2.4 Inkomensgroepen

Het gemiddeld besteedbaar huishoudensinkomen in Nesselande in 2006 was € 41.000, dat is 26 procent hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde. Om de inkomens van diverse typen huishoudens beter vergelijkbaar te maken, kijken we ook naar zogeheten gestandaardiseerde inkomens: het besteedbaar inkomen, gecorrigeerd door verschillen in grootte en samenstelling van huishoudens. (Een groter huishouden heeft immers een hoger inkomen nodig dan een kleiner huishouden om op een vergelijkbaar welvaartsniveau te komen.) Het gemiddeld gestandaardiseerd inkomen in Nesselande was in 2006 € 26.500, dat is 18 procent hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde.

Het gemiddeld gestandaardiseerd inkomen van de huishoudens Nesselande is lager dan dat van huishoudens in 's-Gravenland (€ 29.600), maar een stuk hoger hoger dan dat van huishoudens in de andere wijken in Prins Alexander. Nesselande en 's-Gravenland zijn, afgemeten aan het gemiddeld gestandaardiseerd huishoudinkomen, twee van de vijf welvarendste wijken van Rotterdam.

Binnen een wijk kunnen achter gemiddelden weer scheve verhoudingen schuilgaan. Daarom is het ook zinvol om te kijken naar de verdeling lage, midden- en hoge inkomens. Gangbaar is, dat de 'onderste' 40 procent van de landelijke inkomensverdeling als 'laag', de bovenste 20 procent als 'hoog' en de rest als 'midden' wordt beschouwd. Ruwweg komt de grens tussen 'laag' en 'midden' ongeveer overeen met het besteedbaar inkomen van een kostwinner met een modaal inkomen (in 2005 ongeveer € 28.500 bruto per jaar en in 2006 ongeveer € 29.000 per jaar) en twee kinderen.

In heel Prins Alexander is de verdeling 41 procent 'laag', 39 procent 'midden' en 19 procent 'hoog' (situatie in 2006.) De inkomensverdeling in Nesselande (gestandaardiseerde inkomens) is 20 procent 'laag' (tot € 17.300), 46 procent 'midden' (tot € 27.500) en 36 procent 'hoog' (vanaf € 27.500). Het percentage 'laag' is in heel Rotterdam 51 procent en de percentages 'midden' en 'hoog' respectievelijk 34 procent en 15 procent.

Het gemiddelde huishoudinkomen van de lage-inkomensgroepen in Nesselande was in 2004 € 13.500 en dat van de midden- en hoge-inkomensgroepen respectievelijk € 28.100 en € 48.500. De verhoudingen in heel Prins Alexander zijn: laag, € 15.200, midden, € 27.100 en hoog, € 48.200. Opvallend is dat het gemiddeld inkomen van de lage-inkomensgroepen in Nesselande een lager is dan het deelgemeentelijk gemiddelde.

Tabel 2.1 laat de verdeling laag, midden en hoog zien naar herkomstgroep (situatie in 2004).

Tabel 2.1 Inkomensverdeling naar herkomstgroep in 2004 (bron: COS, Rotterdam Data)

	Laag	Midden	Hoog
Autochtoon	13 %	23 %	62 %
Westers	23 %	10 %	65 %
Niet-westers	12 %	38 %	48 %

2.5 Vestiging en vertrek

Veel vestigers vanuit het binnen- en buitenland (waaronder studenten) zijn vaak aangewezen op de goedkope woningmarkt in de stadswijken. Van daaruit vinden velen de weg omhoog. Die stijging gaat vaak samen met een verhuizing van een stadswijk naar een buitenwijk (of de stad uit). Dat geldt voor zowel autochtone als allochtone sociale stijgers. Beide groepen zijn op zoek naar betaalbare, veilige, rustige woonomgevingen, naar wat grotere huizen, naar kindvriendelijke buurten met speelgelegenheid en gemengde scholen. Dat zijn de krachtige ‘pull-factoren’ van suburbane woonmilieus. Vooral (aankomende) gezinnen voelen de trekkracht van buitenwijken.

2.5.1 Binnenstedelijke verhuizingen

De meeste verhuizingen zijn binnenstedelijke verhuizingen. Tussen 2000 en 2007 zijn precies 4.257 personen uit een andere Rotterdamse wijk in Nesselande komen wonen of binnen de wijk zelf verhuisd. Drie procent van de verhuizingen was een binnenwijkse verhuizing. Vijftig procent van de verhuizingen was er een uit een andere wijk in Prins Alexander. De belangrijkste vertrek-wijken binnen Prins Alexander zijn Zevenkamp (28 procent van de binnendeel-gemeentelijke verhuizingen), Ommoord (24 procent van deze groep verhuizingen) en Oosterflank (13 procent).

De vestigers uit andere deelgemeenten komen zowel uit het noordelijk deel als het zuidelijk deel van de stad. De belangrijkste ‘recruiteringswijken’ van Nesselande zijn echter de woongebieden ten noorden van de Maas, in het bijzonder Kralingen-West en Stadsdriehoek, samen 7 procent van de binnenstedelijke verhuizingen.

2.5.2 Vestigers van buiten Rotterdam

Tussen 2000 en 2007 zijn ongeveer 2.896 mensen van buiten Rotterdam in Nesselande komen wonen. De meesten van hen komen uit een andere gemeente in Zuid-Holland. (Er komen relatief veel nieuwkomers uit Capelle aan den IJssel.) Zesennegentig procent komt uit een andere Nederlandse gemeente dan Rotterdam en de rest uit het buitenland.

2.6 Woningen

Nesselande telde op 1 januari 2008 2.771 woningen. Achteenzeventig procent daarvan zijn koopwoningen. Het aandeel van portiek- en galerijwoningen met lift is 19 procent. Eengezinswoningen vormen 77 procent van de woningvoorraad.

3 Ruimtelijk-economische analyse

De ruimtelijk-economische invalshoek stelt niet de bewoners, maar het woongebied zelf centraal. Het gaat om de economische bedrijvigheid in het gebied, het functioneren van de aanwezige voorzieningen, de populariteit en de status van het woongebied, af te meten aan zaken als verhuurbaarheid en taxatiewaarde van het onroerend goed.

De vraag welke bevolkingssamenstelling gewenst is spitst zich toe op de vraag: welke bevolkingsgroepen zijn nodig voor het behoud en de versterking van de economische vitaliteit en de status van de wijk? Het wegtrekken van mensen met midden- en hoge inkomens uit de Rotterdam is vanuit de ruimtelijk-economische invalshoek aan de orde gesteld. Mensen die op zoek zijn naar een goedkope woning trekken juist de stad in. Zo is er in Rotterdam sprake van selectieve migratie. Door de instroom van mensen met een laag inkomen en de uitstroom van mensen met midden- en hogere inkomens verliest Rotterdam aan koopkracht. Een hoog percentage laagopgeleiden en lage-inkomensgroepen wordt vanuit deze invalshoek dan ook niet gezien als mogelijk problematisch voor de betrokkenen zelf, maar als indicatief voor een zwakke marktpositie. Een klassiek voorbeeld hierbij is dat van de herstructurering van de woningvoorraad waardoor er minder goedkope woningen in een wijk komen, wat tot gevolg heeft dat mensen met lage inkomens zich elders moeten vestigen. Zij worden dan als het ware verdrongen door hogere inkomens, maar het probleem van de lage inkomens is er op zichzelf natuurlijk niet mee opgelost.

3.1.1 Ruimtelijk-economische indicatoren

De ruimtelijk-economische vitaliteit van Nesselande meten we af aan de hand van de volgende indicatoren:

- de gemiddelde WOZ-waarde van de woningen;
- administratieve leegstand;
- mutatiegraad;
- vertrouwen in de wijk;
- economische bedrijvigheid en werkgelegenheid;
- bereikbaarheid.

3.2 WOZ-waarde

Een maat voor de ruimtelijk-economische kwaliteit is de economische waarde van de woningen. Daartoe kijken we naar taxaties die zijn verricht in het kader van de WOZ (waardering onroerende zaken). In de WOZ-waarde komen ver-

schillende zaken tot uitdrukking. Ten eerste de kwaliteit van de woningen (in welvarende buitenwijken met villa's ligt de gemiddelde WOZ-waarde hoger dan in de stadswijken). Ten tweede de gewildheid (in populaire plaatsen is de WOZ-waarde van een gegeven woning hoger dan in een minder populaire). En tenslotte de krapte op de woningmarkt (waar de markt ruim is, is de waarde van een gegeven woning lager dan in een krappe markt). Een gestegen gemiddelde WOZ-waarde kan er dus op duiden dat een gebied beter in de markt is komen te liggen, dat de woningvoorraad is verbeterd is, maar ook dat de markt krappere is geworden.

De gemiddelde WOZ-waarde van de woningen in Nesselande was in 2008 ongeveer € 311.570, dat is 39 procent boven het deelgemeentelijk gemiddelde. De gemiddelde WOZ-waarde van de koopwoningen in Nesselande is ongeveer 338.000 en die van de koopwoningen in heel Prins Alexander is ongeveer € 254.960. De gemiddelde WOZ-waarde van de huurwoningen in Nesselande is met ongeveer 243.770 euro 38 procent hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde. In onderstaande tabel laten we de WOZ-waarde zien per buurt in Nesselande (buurtindeling voor het buurtsignaleringsmodel van het COS, situatie eind 2007).

Tabel 2.1. Gemiddelde WOZ-waarden (in euro's) per kamer in de 45 buurten van Nesselande.
Bron: COS (Buurtsignaleringssysteem, situatie in 2007).

1	Korfoepad, Kretalaan, Menorcalaan, Samoshof, Sardiniëhof en Cypruslaan	-
2	Brandingdijk	€ 80.159
3	Ger Ladagestraat, Henk Bruintjesstraat, Laan van Avant Garde, Marius Richterstraat, Wout van Heusdensingel en Bernard Canterstraat	€ 63.226
4	Laan van Avant Garde, Laurens van Kuikstraat, Marius Richterstraat, Willem van der Kulkstraat, Woutvan Heusdensingel en Bernard Toon Gitsstraat	€ 81.991
5	Herman Bielingplein, Johannes Tielsstraat, Piet Begeerstraat, Wout van Heusdensingel en Bertus Meijerstraat	€ 77.532
6	Jac. Jongerstraat, Laan van Avant Garde, Paul Schuitemastraat, Piet Mondriaansingel, Piet Zwartstraat en Gerriit Rietveldstraat	€ 61.396
7	Laan van Avant Garde, Marolw Mosshof, Robert van 't Hoffstraat en Cesar Domelastraat	-
8	Jan Wilspad, Laan van Avant Garde, Piet Mondriaansingel, Theo van Doesburgstraat, Vilmos Huszárstraat, Bart van der Leckstraat	€ 71.682
9	Charley Tooropsingel, Dick Ketstraat, Laan van Magisch Realisme, Wim Schuhmacherhof en Carel Willinksingel	-

3.3 Administratieve leegstand

De marktpositie van een woongebied is ook af te lezen aan de administratieve leegstand. Voor normale marktwerking is ongeveer 2,5 procent gebruikelijk / noodzakelijk. Een hoger percentage duidt op een ontspannen markt en een lager percentage op een gespannen markt. Het percentage administratieve leegstand voor heel Nesselande was in 2007 3,1 procent. In tabel 3.2 laten we de percentages zien voor de buurten in Nesselande.

Tabel 2.2. Administratieve leegstand (percentages) per buurt. Bron: COS (Buurtsignaleringssysteem, situatie in 2007).

1	Korfoepad, Kretalaan, Menorcalaan, Samoshof, Sardiniëhof en Cypruslaan	5,8 %
2	Brandingdijk	1,4 %
3	Ger Ladagestraat, Henk Bruintjesstraat, Laan van Avant Garde, Marius Richterstraat, Wout van Heusdensingel en Bernard Canterstraat	0,0 %
4	Laan van Avant Garde, Laurens van Kuikstraat, Marius Richterstraat, Willem van der Kulkstraat, Woutvan Heusdensingel en Bernard Toon Gitsstraat	0,5 %
5	Herman Bielingplein, Johannes Tielensstraat, Piet Begeerstraat, Wout van Heusdensingel en Bertus Meijerstraat	0,0 %
6	Jac. Jongerstraat, Laan van Avant Garde, Paul Schuitemastraat, Piet Mondriaansingel, Piet Zwartstraat en Gerrit Rietveldstraat	1,4 %
7	Laan van Avant Garde, Marolw Mossshof, Robert van 't Hoffstraat en Cesar Domelastraat	5,2 %
8	Jan Wilspad, Laan van Avant Garde, Piet Mondriaansingel, Theo van Doesburgstraat, Vilmos Huszárstraat, Bart van der Leckstraat	1,5 %
9	Charley Tooropsingel, Dick Ketstraat, Laan van Magisch Realisme, Wim Schuhmacherhof en Carel Willinksingel	2,6 %

3.3.1 Verhuizingen

Een ruimtelijk-economisch sterk woongebied is een gebied waar mensen er graag blijven of komen wonen. We kijken doorgaans dan ook naar het percentage verhuizingen (mobiliteit of mutatiegraad) en het percentage woningen waarvan bewoners langer dan 10 jaar op het adres woont (lange verblijfs- of woonduur). Een hechte kern van aan de buurt of wijk gehechte bewoners is een voorwaarde voor de stabiliteit van de sociale orde. Als in een buurt een kritische massa van de bevolking lang in de buurt woont, is de kans groter dat er (ongeschreven) regels voor het sociale leven in de buurt (voort)bestaan, en daarmee een gevoel van zekerheid en gemak. Snelle veranderingen in de bevolkingssamenstelling kan de sociale orde in een buurt ondergraven. Als de sociale samenstelling van een buurt snel verandert, geeft dit de zittende bewoners meestal een gevoel van onzekerheid en onbehagen omdat zij dan vaak niet meer weet wie er wel en niet in de buurt woont en wat voor soort buurt het is.

Nesselande is een wijk in aanbouw. In deze fase van de wijkontwikkeling zijn mutatiegraad en lange woonduur nog geen relevante indicatoren.

3.4 Vertrouwen in de buurt

We kijken ook naar de mate van vertrouwen in de buurt. Vertrouwen in de buurt geeft weer hoe de bewoner zich thuis voelt in de buurt, het idee heeft bij de buurt te horen, zich herkent in de buurt en tevreden is met de buurt. Bewoners die zich thuis voelen in de buurt tonen ook eerder inzet voor de buurt.

De Sociale Index 2008 laat zien dat 80 procent van de bevolking van Nesseland zich thuis voelt in de buurt, dat is acht procentpunt boven het deelgemeentelijk gemiddelde en tien procentpunt boven het stedelijk gemiddelde. Daarnaast voelt 87 procent zich verantwoordelijk voor de buurt. Zij hebben zich ook actief heeft ingezet voor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt, o.a. door mee te doen aan Opzoomeren en buurtschouwen en als lid van een bewonersgroep of deelnemer aan een wijk- of bewonersbijeenkomst.

Bij bovengenoemde cijfers dienen we ons te realiseren dat het wijkgemiddelden zijn. Achter de wijkgemiddelden kunnen grote verschillen bestaan tussen de verschillende buurten. De gegevens die iets kunnen zeggen over de mate van vertrouwen in de buurt zijn helaas niet op buurniveau samengenomen.

3.5 Buurtsignalering

We hebben in dit hoofdstuk al een paar keer verwezen naar het buurtsignaleringsmodel. Met dit model kunnen we vroegtijdig potentiële negatieve ontwikkelingen op wijk en buurniveau signaleren. Elke buurt krijgt een potentiële probleemcumulatiescore (ppc-score) die zo tussen de -3 en + 3 ligt. De meeste aandacht moet dus gaan naar een woonblok met een hogere waarde, dit duidt dus op een hogere probleemcumulatie. De ppc-score is een samengestelde maat van 12 indicatoren. Naast de al eerder genoemde gemiddelde WOZ-waarde per kamer, het percentage leegstand, het percentage eengezinswoningen, het percentage lange woonduur en het percentage mobiliteit zijn dat het percentage goedkope particuliere huurwoningen, het percentage overbewoning, het percentage uitkeringsontvangers, het percentage niet-werkende werkzoekenden, het percentage bewoners dat korter dan twee jaar in Nederland woont ('nieuwe Nederlanders'), het aantal meldingen burengerucht en het aantal meldingen geweld.

Het verschil tussen opeenvolgende ppc-scores laat zien of er sprake is van achteruitgang of vooruitgang in de buurt. Door een presentatie in kleuren wordt de ernst van het signaal aangegeven. In donkerrood worden de woongebieden aangewezen waar het al drie metingen achtereen slechter gaat. Hier spreken we echt van een trend en is snel ingrijpen geboden. In rood en oranje staan de woongebieden die in de laatste metingen twee keer zijn achteruitgegaan. Hier is zeer waarschijnlijk een trend ontstaan. In geel staan de woongebieden weergegeven waar er sinds de vorige meting meer potentiële problemen zijn. Dit kan

het begin van een trend zijn, maar dat hoeft niet in alle gevallen zo te zijn. Grijs, lichtgroen en donkergroen worden gebruikt voor de overige woongebieden. Deze kleuren betekenen dat er bij de laatste meting sprake is van stabiliteit of vooruitgang.

Er zijn in Nesselande geen woongebieden die de kleuren (donker)rood, oranje of geel hebben gekregen. De gemiddelde ppc-score is -1,396. Het woongebied met de straten Herman Bielingplein, Johannes Tielensstraat, Piet Begeerstraat, Wout van Heusdensingel en Bertus Meijerstraat heeft de laagste ppc-score (-1,745; kleur: grijs). De buurt met de hoogste ppc-score (-0,548) is die met de straten Laan van Avant-Garde, Marolw Mosshof, Robert van 't Hoffstraat en Cesar Domelastraat (kleur: donkergroen).

3.6 Voorzieningen

Nesselande scoort voor 'adequate voorzieningen' een 5.1 op de Sociale Index 2008. In de enquête voor deze index is een flink vragenblok gewijd aan de tevredenheid van de bewoners over de fysieke voorzieningen. Onderstaande tabel laat de rapportcijfers zien voor dit soort voorzieningen.

Tabel 2.3. Rapportcijfers voor adequate voorzieningen (Sociale Index 2008)

	Nesselande	Prins Alexander	Rotterdam
Speelplaatsen	7.0	5,9	4,9
Peuterspeelzalen en kinderdagverblijven	5.5	8,2	7,8
Openbaar groen	5.2	6,1	4,8
Recreatief groen	5.4	4,9	4,3
Basisscholen	8.4	8,5	8,2
Voorzieningen voor binnensport	4.4	6,4	5,0
Sportvelden	3.1	6,0	4,9
Ruimten voor geloofsbetuyging	4.9	7,3	7,3
Voorzieningen voor jongeren	3.6	3,8	3,8
Voorzieningen voor ouderen	5.8	6,8	5,1
Winkels	3.3	7,0	6,0
Ruimten voor ontmoeting en activiteiten ²	5.4	6,3	5,1
Cafés en horecagelegenheden	2.4	4,3	4,9

Bij de overwegend lage rapportcijfers moeten we natuurlijk in gedachten houden dat Nesselande een wijk in aanbouw is.

3.7 Bereikbaarheid

De Monitor Prins Alexander 2007 laat zien dat de verbindingen van het centrum van de stad en de deelgemeente met auto, fiets of openbaar vervoer goed worden gewaardeerd (rapportcijfer tussen een zeven en een acht). Fietsenstallingen, bewaakt en onbewaakt worden het minst gewaardeerd (< 6).

3.8 Economische bedrijvigheid

Een heel ander aspect van de ruimtelijk-economische vitaliteit van een wijk is de economische bedrijvigheid. Ruimtelijk economische vitale gebieden zien kans bedrijven en daarmee werkgelegenheid aan te trekken.

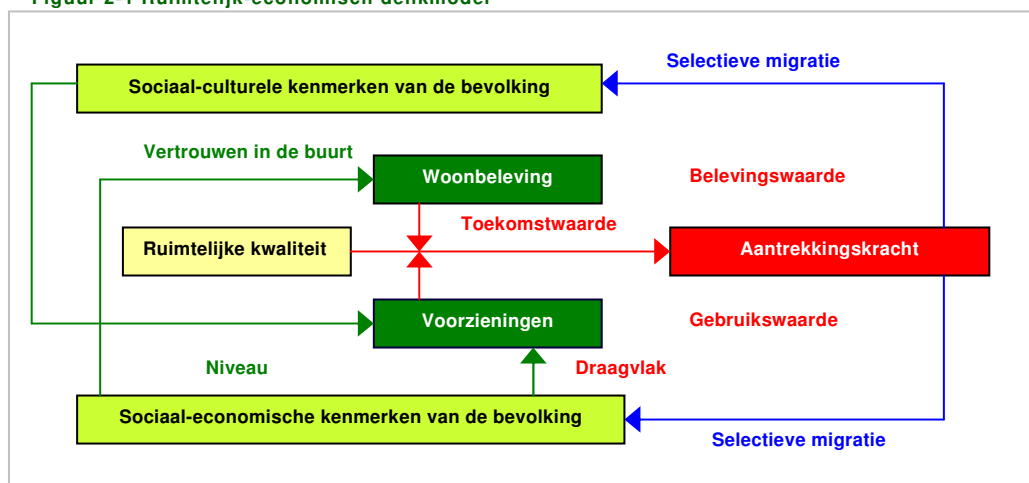
In de Monitor Prins Alexander 2007 is de economische bedrijvigheid in wijken beschreven aan de hand van het voorkomen van de zakelijke dienstverlening, de horeca en het aantal startende ondernemingen. Andere indicatoren die de bedrijvigheid in kaart brengen zijn behandeld in het hoofdstuk dat gewijd is aan de gehele deelgemeente.

Een klein deel van de bedrijfsvestigingen in de zakelijke dienstverlening van Prins Alexander bevindt zich in Nesselande. Het aantal vestigingen en werkzame personen neemt ieder jaar toe in Nesselande. In heel Prins Alexander is sprake van een daling in deze branche.

3.9 Balans anno 2008

Het ruimtelijk-economisch denkmodel geven wij weer in figuur 2-1. De centrale gedachtenlijn is dat de aantrekkingskracht, en dus de marktpositie van een woongebied, allereerst wordt bepaald door de ruimtelijke kwaliteit van het woongebied, maar daarnaast ook door zowel de sociaal-economische als de sociaal-culturele samenstelling van de bevolking.

Figuur 2-1 Ruimtelijk-economisch denkmodel



De ruimtelijke kwaliteit heeft zowel direct als indirect invloed op de marktpositie van een woongebied. De directe invloed heeft te maken met de **toekomstwaarde** van de gebouwde omgeving. De toekomstwaarde geeft aan of aantrekkingskracht van het woongebied ook in de toekomst stand houdt. De indirecte invloed betreft enerzijds het voorzieningenniveau, anderzijds de **gebruikswaarde** en

belevingswaarde, zaken die ook door de bevolkingssamenstelling wordt beïnvloed.

Een verminderde aantrekkingskracht van een wijk komt tot uiting in marktindicatoren: moeilijke verhuurbaarheid, leegstand, weigeringen, lagere taxatiewaarden en verkoopprijzen. Via selectieve verhuisbewegingen vindt een terugkoppeling plaats tussen de aantrekkingskracht of marktpositie van een wijk enerzijds en de bevolkingssamenstelling anderzijds. Er ontstaat een vervalspiraal, waarin ook leefbaarheids- en imagoproblemen een rol spelen.

3.9.1 Selectieve migratie

Rotterdam heeft te maken met veel vestiging en vertrek. De afgelopen tien jaar kwamen gemiddeld 31.000 mensen per jaar uit binnen- en buitenland in Rotterdam en vertrokken er gemiddeld 33.000 per jaar uit de stad. Het heersende beeld is dat Rotterdam te maken heeft met de vestiging van relatief veel lage-inkomensgroepen en het vertrek van midden- en hogere inkomensgroepen. Uit onderzoek blijkt echter dat vestiging niet uitsluitend mensen betreft met een lage opleiding en een laag inkomen en dat vertrek niet louter bestaat uit hoogopgeleiden met een hoog inkomen. Rotterdam heeft wel degelijk ook aantrekkingskracht op hoger opgeleiden met werk en een hoger inkomen, al blijft overeind dat zij ten opzichte van de vertrekkers in de minderheid zijn.³

Het tegengaan van selectieve migratie door het behouden en aantrekken van mensen met midden- en hoge inkomens in Rotterdam is de afgelopen 10 jaar een steeds belangrijker onderdeel van het gemeentelijk ruimtelijk-economisch beleid geworden. De Rotterdamse stadswijken moeten aantrekkelijker worden voor bepaalde, elkaar deels overlappende, groepen: hoger opgeleiden, hogere inkomens en middenklasse-gezinnen. Gezinnen zijn relatief ondervertegenwoordigd in de binnenstedelijke wijken. Dat heeft te maken met de sterke toename van het aantal alleenstaanden en het wegtrekken van met name gezinnen met modale en bovenmodale gezinnen.

De belangrijkste doelstelling van het nieuwbouwbeleid van de gemeente Rotterdam is het realiseren van kwalitatief hoogwaardige woningen en woonmilieus om daarmee midden- en hoge inkomensgroepen op de woningmarkt beter te kunnen bedienen. Nesseland moet een alternatief bieden aan huishoudens, in het bijzonder gezinnen, met hogere inkomens die op zoek zijn naar een grotere (koop)woning en een kindvriendelijke omgeving en daardoor meestal de stad inruilden voor de randgemeenten.

³ W. van der Zanden en M. Dujardin, 'Komen en gaan. Selectieve migratie in 2006' (Rotterdam, COS 2008).

Kopers

In 2003 is een rapport gepubliceerd van een onderzoek onder eigenaren-bewoners in Nesselande⁴ (in 2008 is bijna 80 procent van de woningen een koopwoning). Op de vraag wat de kopers het meest waarderen wordt de ruime opzet het vaakst genoemd. Ook de rust, de woning, de ligging, de groenvoorzieningen en het landelijke karakter worden goed gewaardeerd. Op de vraag wat men het minst waardeert geven erg veel kopers het ontbreken van voorzieningen als antwoord. Nesselande beschikt echter straks over goede voorzieningen. Niet alleen bijvoorbeeld (brede) scholen, een bibliotheek en gezondheidscentrum, maar ook onder andere een goed voorzien winkelcentrum, langs de boulevard aan de Zevenhuizerplas.

Bijna de helft van de kopers in Nesselande heeft ook andere nieuwbouwprojecten overwogen. Dit gold zowel voor de Rotterdammers (tweederde van de kopers) als kopers van elders. Van de Rotterdamse kopers heeft 63 procent zich ook elders in de regio op nieuwbouw geïntereerd en nog 20 procent ook buiten de regio. Slechts 34 procent zocht uitsluitend in Rotterdam.

Tweederde van de kopers komt uit Rotterdam. Van hen komt meer dan de helft uit Prins Alexander (bijna dertig procent van alle kopers). Veel kopers hebben Rotterdamse buitenwijken verlaten voor het nog verder van de Rotterdamse binnenstad gelegen Nesselande. Eénvijfde komt uit een stadswijk of uit een flatwijk (een naoorlogse wijk). Vierenvijftig procent van de kopers komt uit een gebied met een straal van 10 km rond Nesselande.

Het streven van de gemeente Rotterdam om hogere inkomensgroepen vast te houden door duurdere woningen aan te bieden lijkt als het gaat om Nesselande dus te slagen, want hoewel veel Rotterdammers elders in de regio en zelfs daarbuiten hebben gezocht, zijn ze toch in Rotterdam blijven wonen.

Nesselande heeft, als het gaat om kopers, veel tweeverdieners aangetrokken (80 procent), met een hoog inkomen (47 procent verdient meer dan tweemaal modaal). Onder de kopers zijn er veel echtparen (94 procent). Van deze echtparen heeft iets meer dan de helft één of meer kinderen. Bijna 30 procent van de kopers komt overigens uit Prins Alexander.

een woning waar je huurtoeslag voor kunt aanvragen. Of je daadwerkelijk voor huurtoeslag in aanmerking komt, is onder andere afhankelijk van je inkomen.

Voor het volkshuisvestingsbeleid zijn er landelijk 'lagere' en 'hogere' inkomens gedefinieerd. Huishoudens met een laag inkomen behoren tot de 'aandachtsgroepen voor het volkshuisvestingsbeleid'. Huishoudens die niet tot deze aandachtsgroepen behoren, worden geacht in de eigen woningbehoefte te kunnen voorzien zonder overheidssteun. Voor de aandachtsgroepen gelden verschillende inkomensgrenzen voor één- en meerpersoonshuishoudens, en voor huishoudens vanaf 65 jaar. In 2006 bedroegen deze inkomensgrenzen in termen van belastbaar inkomen als volgt: eenpersoonshuishoudens tot 65 jaar: € 20.000 en 65 jaar en ouder: € 17.950; meerpersoonshuishoudens tot 65 jaar: € 27.175 en 65 jaar en ouder: € 23.825.

In 2005 behoorde 15 procent van de 1.600 huishoudens tot de aandachtsgroepen van het volkshuisvestingsbeleid (= 240 huishoudens), dat is 19 procentpunt onder het deelgemeentelijk gemiddelde. Een jaar later is het aandeel van aandachtsgroepen met één procentpunt gestegen. Het totaal aantal huishoudens is gestegen tot 2.150. Het aantal huishoudens dat tot de aandachtsgroepen behoort is gestegen tot 350 huishoudens.

In 2005 was ongeveer 42 procent van de aandachtsgroepen voor het volkshuisvestingsbeleid in Nesselande 65 jaar en ouder en ongeveer 42 procent (100 huishoudens) zit in de leeftijdsgroep van 25 tot 45 jaar (ook 100 huishoudens). Een jaar later was het aandeel van de 25- tot 45-jarigen met bijna één procentpunt (150 huishoudens). Het aandeel van de ouderen is met ongeveer acht procentpunt gedaald. Maar het aantal ouderen dat tot de aandachtsgroepen behoort is gestegen tot 120 huishoudens.

In hetzelfde jaar was ongeveer 38 procent van de aandachtsgroepen voor het volkshuisvestingsbeleid een eenpersoonshuishouden (90 huishoudens) en 29 procent een (echt)paar zonder kinderen (70 huishoudens). Eenoudergezinnen en (echt)paren met kinderen vormen samen dus 33 procent van de aandachtsgroepen (circa negentig huishoudens). De situatie in 2006 is als volgt:

- Eenpersoonshuishoudens: 40 procent (140 huishoudens).
- Paren zonder kinderen: 20 procent (70 huishoudens).
- Paar met kinderen: 18 procent (60 huishoudens).
- Eenoudergezinnen: 22 procent (80 huishoudens).

Huurders komen minder vaak dan kopers uit een buitenwijk (huurders: 32 procent, kopers: 47 procent). Zij komen vaker dan kopers uit een flatwijk (huurders: 33 procent, kopers: 14 procent). Huurders en kopers komen even vaak uit het centrum van Rotterdam of een stadswijk.

3.9.3 Nabeschouwing

Het ruimtelijk-economisch profiel van een wijk wordt bepaald door de zittende bewoners en de woningmarkt van de gehele stad en de regio. De positie van Nesselande in de regio is sterk. De hoge WOZ-waarde beschouwen we als een samenvattende maat voor de kwaliteit van de woningen. De WOZ-waarde weer-spiegelt de marktwaarde van de woningen en wordt bepaald door objectieve kwaliteit, in het bijzonder de ruimte in de woning en de gewildheid ervan. Andere *unique selling points* zijn de woonomgeving, de ligging aan de Zevenhuizerplas en de nabijheid van natuur en straks ook het voorzieningenniveau. De relatief hoge sociaal-economische status van de wijkbevolking betekent een stevig draagvlak voor voorzieningen met hoogwaardige diensten en producten.

De kenmerken van de woningen, de sociaal-economische status van de wijk en het imago trekken huishoudens aan, die in bepaalde fases in hun wooncarrière verkeren. Een verhuizing naar Nesselande betekent voor de meesten een voor-uitgang: van huur naar koop, van klein naar groot in huur of koop, van een meergezinswoning naar eengezinswoning met tuin én, voor ouderen, van koop naar huur, van eengezinswoning naar meergezinswoning, van groot naar klein.

De woningtypen, de WOZ-waarde en de positie op de woningmarkt maakt wijken wel of niet toegankelijk voor sociaal-economisch zwakkere groepen. Nesselande is niet ontoegankelijk voor deze groepen, maar het aandeel van bereikbare (huur)woningen in de totale woningvoorraad is relatief klein.

Economische crisis

We staan in dit rapport niet stil bij de economische crisis en de gevolgen daarvan in Nesselande. De Nederlandse woningmarkt is ingestort. In januari 2009 zijn maar liefst 48% minder huizen verkocht dan in december 2008. Dit blijkt uit cijfers van het kadaster. De Vereniging Eigen Huis concludeert dat kopers, ondanks de lage hypotheekrente van dit moment, wachten op verdere prijsdalingen. Door de economische crisis durven mensen geen huis te kopen omdat ze bang zijn dat ze hun eigen huis niet kwijtraken, stelt de Vereniging Eigen Huis. Volgens de belangenvereniging werden er voor het begin van de crisis 3500 huizen per week verkocht. Dat is nu nog zo'n tweeduizend.

De crisis heeft ook gevolgen voor de Nederlandse bouwwereld. Projecten worden uitgesteld of afgelast. Bouwbedrijven hebben moeite met hun financiering.

In de verdere analyse van Nesselande, met voor en in de wijk werkende professionals en bewoners(groepen), kunnen we ingaan op de effecten van de economische crisis op de positie van Nesselande woningmarkt en de bouwprojecten en de economische bedrijvigheid in de wijk.

4 Sociaal-economische analyse

De sociaal-economische benadering legt de nadruk op maatschappelijke vraagstukken als sociale stijging of vooruitkomen en rondkomen. De sociaal-economische positie van de inwoners van een woongebied is van groot belang voor hun ontplooiingsmogelijkheden. Het gaat dan om werk, inkomen, scholing en onderwijs, kortom de mate waarin de wijkbevolking deelt in de welvaart en de kansen die zij heeft om zich op meerdere gebieden te ontplooien. In dit verband wordt ook gesproken over kansarmoede en kansrijkdom. Langdurige werkloosheid in combinatie met een lage opleiding wordt over het algemeen beschouwd als een sterke indicator van kansarmoede. Een hoog inkomen daarentegen staat niet alleen voor welvaart, maar ook voor veel mogelijkheden voor economische, sociale en culturele ontplooiing.

Vanuit de sociaal-economische invalshoek leggen we een relatie tussen enerzijds de sociaal-economische kenmerken van de wijkbevolking en anderzijds de maatschappelijke kansen en positie van de inwoners van de betreffende wijk. De sociaal-economische status (SES) van wijkbewoners, uitgedrukt als een samengestelde maat van opleidingsniveau, inkomen en arbeidssituatie, is één van de belangrijkste indicatoren waarop overheden sociaal beleid baseren. Opleidingsniveau, hoogte van het inkomen en positie op de arbeidsmarkt vormen de primaire hulpbronnen waarover mensen beschikken om hun leven in te richten en een gunstige maatschappelijke positie te verwerven én te behouden.

Maatschappelijke kansen – kansen op een baan, op een inkomen uit werk of winst, op een passende schoolloopbaan en op ontplooiing van talenten en op sociale stijging zijn niet louter een individuele aangelegenheid. De sociale omgeving, de woningen, vrijetijds- en onderwijsvoorzieningen én de regionale economie bepalen in welke mate de persoonlijke ontwikkeling en de aspiraties kunnen gedijen. Ze vormen de lokale kansenstructuur en bepalen daarmee deels de richting die mensen kunnen inslaan.

4.1 Sociale Index 2008

In de Sociale Index zijn de indicatoren die van groot belang zijn voor een sociaal-economische wijkanalyse samengenomen in de term '*capaciteiten*'. De Sociale Index gaat uit van vier soorten 'capaciteiten':

1. Voldoende opleiding.
2. Voldoende Inkomen.
3. Taalbeheersing.
4. Goede gezondheid.

Taalbeheersing en een goede gezondheid zijn strikt genomen geen sociaal-economische indicatoren. Je goed kunnen uitdrukken in het Nederlands en Nederlands kunnen lezen en / of een goede gezondheid bepalen wel je kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Er is bovendien een sterk verband tussen een lage sociaal-economische status en een slechte gezondheid. Mensen die laag staan op de maatschappelijke ladder kampen gemiddeld genomen vaker met gezondheidsproblemen dan hoogopgeleiden.

De beheersing van de Nederlandse taal wordt niet volledig door etnische afkomst bepaald. Ook opleiding speelt een rol, waaruit de conclusie kan worden getrokken dat ook autochtone Nederlanders een taalachterstand kunnen hebben. We denken dan aan de zogeheten 'laaggeletterden'. Deze mensen hebben wel het Nederlands als eerste taal, maar zijn om uiteenlopende redenen niet op het taalniveau gekomen dat nodig is om goed te functioneren in de maatschappij. Zij zijn vaak wel naar school geweest, maar hebben daar te weinig lees-, schrijf- en vaak ook rekenvaardigheden meegekregen om zich nu te redden in de samenleving.

4.2 Scores op 'capaciteiten'

Nesselande scoort een 8.8 op de dimensie 'capaciteiten', 1.8 punt boven het deeltgemeentelijk gemiddelde, en 3.6 punt hoger dan het stedelijk gemiddelde. In tabel 4.1 laten we de scores zien van Nesselande, Prins Alexander en Rotterdam op de aspecten 'voldoende opleiding' (VO), 'voldoende inkomen (VI)', 'voldoende taalbeheersing (VT)' en 'goede gezondheid' (GG).

Tabel 3.1 Rapportcijfers voor de aspecten van de dimensie capaciteiten (Sociale Index 2008)

	VO	VI	VT	GG
Nesselande	8.3	9.2	9.4	8.3
Prins Alexander	6.8	7.7	7.5	6.4
Rotterdam	5.8	4.9	5	5.1

4.2.1 Voldoende opleiding

Het aspect 'voldoende opleiding' is uiteengelegd in de indicatoren 'percentage voortijdig schoolverlaters', 'percentage jongeren met startkwalificatie' en 'percentage bevolking zonder startkwalificatie'. De startkwalificatienorm wordt beschouwd als een maatstaf om het succes te meten van het onderwijsachterstandenbeleid. De onderwijsachterstanden nemen af, wanneer méér jongeren uit gezinnen met laagopgeleide ouders beschikken over een diploma op (minstens) startkwalificatieniveau. Schoolverlaters die een startkwalificatie hebben behaald moeten in staat geacht worden om een volwaardige plaats op de arbeidsmarkt te verwerven. Het niet hebben van een startkwalificatie wordt in Nederland en de andere landen van de Europese Unie als een probleem beschouwd, omdat talenten dan onderontwikkeld blijven. Talenten die niet alleen onderbenut blijft voor

het individu, maar ook voor de maatschappij. Van jongeren zonder startkwalificatie wordt aangenomen dat zij minder kans hebben een goede positie op de arbeidsmarkt te verwerven én te behouden.

Onderstaande tabel laat de rapportcijfers zien voor de genoemde aspecten.

Tabel 3.2 Rapportcijfers voor de indicatoren achter de dimensies en aspecten (Sociale Index 2008)

	Jongeren zonder startkwalificatie	Jongeren met startkwalificatie	15- tot en met 55-jarigen zonder startkwalificatie
Nesselande	8	8.5	8.4
Prins Alexander	6.3	7.8	6.4
Rotterdam	5.0	7.3	5.0

Voortijdig schoolverlaters

Het rapportcijfer 8 dat Nesselande heeft gekregen voor het percentage voortijdig schoolverlaters, betekent dat 10 procent van de jongeren van 16 tot en met 22 jaar geen startkwalificatie heeft. Het deelgemeentelijk en stedelijk gemiddelde is respectievelijk 15 procent en 18 procent.

Jongeren met startkwalificatie

Nesselande heeft een mooi cijfer voor het percentage jongeren met een diploma op startkwalificatieniveau: 8.5. Tachtig procent van de jongeren van 16 – 22 jaar heeft een diploma op startkwalificatieniveau. Het deelgemeentelijk gemiddelde is zeven procentpunt lager: 73 procent van de jongeren in Prins Alexander een startkwalificatie. Het stedelijk gemiddelde is 68 procent.

Bevolking zonder startkwalificatie

Negen procent van de wijkbevolking van 15 tot en met 55 jaar heeft géén diploma op havo-, vwo- of mbo-2 niveau. Vandaar het rapportcijfer 6.6. Het stedelijk gemiddelde is 15 procent (5.0) en het deelgemeentelijk gemiddelde 9 procent (6.4).

Prestatieniveau

Voortijdig schoolverlaten komt in heel Nederland relatief weinig voor in het havo of het vwo. Ongeveer twee op de drie voortijdig schoolverlaters is afkomstig uit het mbo. Twee andere groepen zijn uitvallers in het vmbo en jongeren die wel een vmbo-diploma behalen, maar niet de overstap maken naar het mbo.

Het niveau waarop leerlingen vóór de poort van het voortgezet presteren (Cito-toetsscore, schooladvies afgegeven door de basisschool) heeft een sterke invloed op het risico van voortijdig schoolverlaten. De uitval van leerlingen die met een lage Cito-score en / of een laag schooladvies van de basisschool komen is

drie à vier keer zo groot als die van leerlingen met een gemiddeld prestatieniveau.

Leerlingen met laagopgeleide ouders hebben een verhoogd risico op uitval. Dit is deels het gevolg van het lage prestatieniveau waarop veel van deze leerlingen in het voortgezet onderwijs van start gaan, maar het opleidingsniveau van de ouders heeft ook een rechtstreekse invloed. Leerlingen uit gezinnen met laagopgeleide ouders (maximaal vbo) stromen vaker door naar het vmbo dan hun leeftijdgenoten met hoger opgeleide ouders.

Vijf procent van de basisschoolleerlingen op twee scholen in Nesselande (Tangram en Het Spectrum) heeft laagopgeleide ouders. De hoofdvestiging van de derde basisschool (Passepartout) staat in Zevenkamp. Leerlingen op de nevenvestiging van deze school staan op de hoofdvestiging geregistreerd. De gemiddelde Cito-score van basisschoolleerlingen in Nesselande viel in het schooljaar 2007 / 2008 binnen de bandbreedte voor een (havo)vwo-advies (539,1).

4.3 Voldoende inkomen

Om te bepalen of er sprake is van 'voldoende inkomen' kunnen we gebruik maken van één van de vijf armoedegrenzen: de lage-inkomensgrens, de beleidsmatige grens (105 procent van het sociaal minimum), de basale-behoeftengrens en de bescheiden maar adequaat-grens en de Rotterdamwet-grens (110 procent van het sociaal inkomen).

Armoedegrenzen berusten op de veronderstelling dat een inkomen op of net boven een bepaalde grens, genoeg is om van rond te komen. Huishoudens met een inkomen op of iets boven bijvoorbeeld de lage-inkomensgrens of de beleidsmatige grens worden dus *niet* beschouwd als huishoudens die in armoede verkeren. Ze horen strikt genomen dus ook *niet* tot de doelgroep van het armoedebeleid. Tot de doelgroep behoren personen of huishoudens met een inkomen rond het sociale minimum: een bijstandsuitkering voor inwoners tot en met 64 jaar en een WAO-uitkering voor inwoners van 65 jaar en ouder. Veel huishoudens met dit inkomen redden het in Nederland niet zonder praktische ondersteuning van familie en vrienden.

De sociale index gaat uit van de grens die gebruikt wordt voor de uitvoering van de Rotterdamwet: 110 procent van het sociaal minimum. In de enquête voor de Sociale Index is ook aan deelnemers gevraagd of zij kunnen rondkomen van hun inkomen.

Lage inkomens

In onderstaande tabel laten we de scores zien op de indicatoren 'percentage huishoudens met een laag inkomen', percentages uitkeringen 35 – 55 jaar en 'percentages huishoudens die moeilijk rondkomen'.

Tabel 3.4 Rapportcijfers voor het de indicatoren 'voldoende inkomen' en de indicatoren 'huishoudens met een laaginkomen' en 'uitkeringen' (Sociale Index 2008)

	Huishoudens met een laag inkomen	35- tot en met 55-jarigen met een uitkering	Huishoudens die moeilijk rondkomen
Nesselande	9.2	9.7	8.7
Prins Alexander	7.7	7.9	7.0
Rotterdam	4.9	5.0	6.3

Het rapportcijfer dat Nesselande heeft voor 'huishoudens met een laag inkomen' is 9.2. Dat betekent dat vier procent van de huishoudens in deze wijk een inkomen heeft tot 110 procent van het sociaal minimum. Het deeltgemeentelijk gemiddelde is 11 procent en het stedelijk gemiddelde 20 procent.

Uitkeringen

Eén procent van de 35- tot en met 55-jarigen heeft een uitkering (wwb of ioa). Rapportcijfer: 9.7. In heel Prins Alexander heeft vier procent van de inwoners in deze leeftijdsgroep een uitkering, dat is 6 procent minder dan het stedelijk gemiddelde van 10 procent.

Uitkeringen naar huishoudenstype en etniciteit

Op 1 januari 2008 hebben ongeveer 60 huishoudens in Nesselande een inkomen uit de bijstand. Ongeveer 53 procent van deze huishoudens is een eenpersoonshuishouden. Eenoudergezinnen hebben een kleiner aandeel in het aantal huishoudens met een uitkering: 35 procent.

Zestig procent van de huishoudens met een inkomen uit de bijstand behoort tot de groep niet-westerse allochtonen.

Moeilijk rondkomen

Zes procent van de huishoudens in Nesselande komt moeilijk rond van het inkomen. Het rapportcijfer daarvoor is 8.7. In heel Prins Alexander heeft 11 procent van de huishoudens moeite met rondkomen. Het stedelijk gemiddelde is 17 procent.

Armoede bij kinderen en jongeren

We kunnen een schatting maken van de grootte van het vraagstuk 'armoede bij kinderen en jongeren'. Het gemiddeld kindertal bedraagt voor Nederland 1,7 kind per gezin. We nemen dit cijfer als uitgangspunt. Prins Alexander telt in totaal ongeveer 1000 gezinnen (ongehuwde en ongehuwde paren en eenoudergezinnen) die een bijstandsuitkering ontvangen, een inkomen onder de armoedegrenzen. Dat zou dan betekenen dat er in Prins Alexander circa 1.700 (thuiswonende) kinderen en jongeren in armoede leven en in Nesselande ongeveer 70 jeugdigen.

Bij het gemiddeld kindertal moeten we bedenken dat de vruchtbaarheid van niet-westerse vrouwen over het algemeen hoger is dan het gemiddelde cijfer voor Nederland. Bij de Turkse en Marokkaanse vrouwen ligt het gemiddeld kindertal (2,4 respectievelijk 3,3) ruim boven het Nederlandse gemiddelde. Het vruchtbaarheidspeil van vrouwen geboren in Suriname (1,8) en de Nederlandse Antillen (1,9) ligt net iets boven het Nederlands gemiddelde. Het vruchtbaarheidspeil ligt bij de groep *overig* niet-westerse vrouwen, met dat van 2,3, ligt net zoals dat van Turkse en Marokkaanse vrouwen hoger dan het gemiddelde van alle vrouwen. Westerse allochtonen, hebben met een gemiddeld kindertal van 1,5 daarentegen een lagere vruchtbaarheid.

We zijn voor onze schatting alleen uitgegaan van gezinnen met een bijstandsuitkering. Gezinnen in de categorie 'werkende armen' zijn door het ontbreken van gegevens over hen, niet meegeteld.

4.3.1 Taalbeheersing

Een goede beheersing van het Nederlands betekent vanuit de sociaal-economische invalshoek meer kansen op de arbeidsmarkt en vaak ook een hoger inkomen en een hogere beroepsstatus. Rotterdam telt volgens het college 97.000 inwoners die het Nederlands onvoldoende beheersen en daardoor weinig kansen hebben op de arbeidsmarkt. Ongeveer tweederde van deze Rotterdammers is 'inburgeraar'. Deze groep bestaat uit 'inburgeringsplichtigen' en 'inburgeringsbehoeftigen'.

Inburgeringsplichtigen

De inburgeringsplicht houdt in, dat de betrokkenen voldoende kennis van de Nederlandse taal en de samenleving moeten verwerven. Ze moeten het inburgeringsexamen behalen. Alle inwoners die geen Nederlands paspoort hebben en in Nederland komen wonen ('**nieuwkomers**'), moeten slagen voor het inburgeringsexamen. Maar ook de meeste mensen die al in Nederland wonen en geen Nederlander zijn ('**oudkomers**'), moeten het examen halen. Burgers die komen uit een land van de Europese Unie (EU), uit Zwitserland en uit een land dat meedoet aan de Europese Economische Ruimte (EER) zijn **niet** inburgeringsplichtig. De wetenschappelijke afdeling van de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SoZaWe) *schat* dat ongeveer anderhalf procent van de bevolking van **Prins Alexander** inburgeringsplichtig is.

Inburgeringsbehoeftigen

Inburgeringsbehoeftigen zijn Rotterdammers die **niet** inburgeringsplichtig zijn, maar wel een taalachterstand hebben. De belangrijkste groepen inburgeringsbehoeftigen zijn genaturaliseerde Nederlanders en burgers uit EU- en EER-landen.

Volgens een **schatting** van de wetenschappelijke afdeling van SoZaWe is ongeveer 15,5 procent van de inwoners van Prins Alexander inburgeringsbehoefstig.⁵

4.3.2 Laaggeletterden

Het overige deel van de 97.000 Rotterdammers met een achterstand in de kennis van de Nederlandse taal zijn mensen die wel Nederlands als eerste taal hebben, maar die om uiteenlopende redenen niet op het taalniveau zijn gekomen dat nodig is om goed te functioneren in de maatschappij. Zij zijn vaak wel naar school geweest, maar hebben daar te weinig lees-, schrijf- en vaak ook rekenvaardigheden meegekregen om zich nu te redden in de samenleving. Laaggeletterden worden deze mensen genoemd.

Nesselande scoort een 9.4 op 'voldoende taalbeheersing'. Dit cijfer betekent dat slechts twee procent van de inwoners van Nesselande een 'beetje moeite' of 'veel moeite' heeft met lezen, spreken of schrijven in het Nederlands. Het deelgemeentelijk gemiddelde is acht procent en het stedelijk gemiddelde 14 procent.

4.3.3 Voldoende gezondheid

Vanuit sociaal-economisch gezichtspunt is een goede gezondheid van belang voor het goed kunnen meedoen op school en in het werk én het zelfstandig verwerven van een inkomen. We hebben eerder opgemerkt dat er een verband is tussen opleidingsniveau en gezondheidstoestand.

Het cijfer voor 'ervaren gezondheidstoestand' op de Sociale Index is voor Nesselande een 8.3. Het cijfer in heel de deelgemeente en Rotterdam zijn respectievelijk 6.4 en 5.1. Op de Sociale Index staan drie leeftijdsgebonden indicatoren voor ervaren gezondheidstoestand: ervaren gezondheidstoestand 65-plussers, ervaren gezondheidstoestand 35 – 65 jaar en ervaren gezondheidstoestand 15 – 35 jaar.

De scores in Nesselande: 15 tot 35 jaar (9), 35 tot 65 jaar (8.6) en 65 jaar of ouder (4.6). De cijfers in heel Prins Alexander zijn respectievelijk 7.5, 6.0 en 3.9. en in Rotterdam respectievelijk 5.0, 3.9 en 4.0. Vanuit de sociaal-economische invalshoek gaat de belangstelling uit naar de gezondheidstoestand van 15- tot en met 64-jarigen (potentiële beroepsbevolking).

4.4 Werk en school

In de Sociale Index 2008 is bij de dimensie 'meedoen' naast de aspecten 'sociale contacten' en 'sociaal-culturele participatie' ook het aspect 'werk en school'

⁵ Analyse doelgroepen 'meedoen door taal' en prognose laaggeletterdheid (SoZaWe 2007).

genoemd. Vanuit de sociaal-economische invalshoek is alleen laatstgenoemde aspect echt relevant.

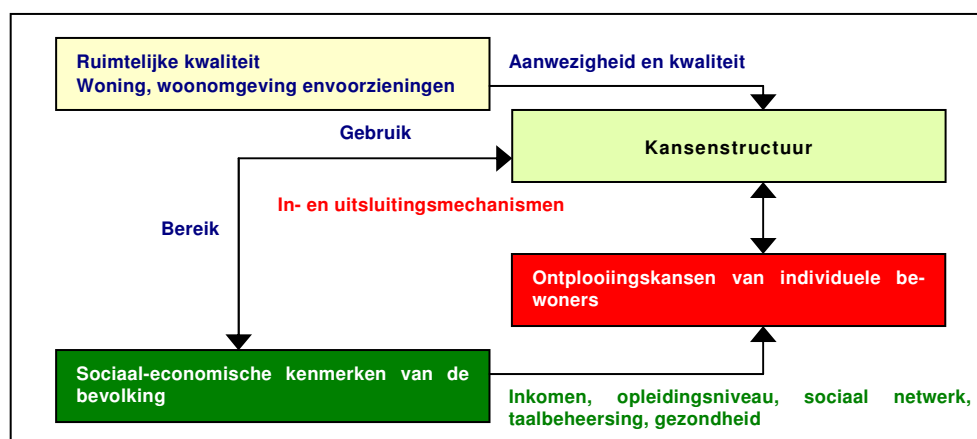
Nesselande scoort een 8.9 op het aspect 'werk en school'. Dit betekent dat twee procent van de potentiële beroepsbevolking van de wijk (15 – 64 jaar) een niet-werkende werkzoekende is en dat 83 procent van de jongeren zonder startkwalificatie nog op school zit (rapportcijfer: 5.7).

Duur werkloosheid

De regel is dat hoe langer iemand werkloos is, des te moeilijker het voor hem of haar wordt om een baan te vinden. Eenenvoertig procent van de niet-werkende werkzoekenden in 2008 is korter dan één jaar werkloos. Dertien procent is langer dan één jaar maar korter dan twee jaar werkloos, 11 procent is langer dan twee jaar maar korter dan drie jaar werkloos en 37 procent is drie jaar of langer werkloos.

4.5 Balans anno 2008

De relaties waar het vanuit de sociaal-economische invalshoek om draait zijn samengevat in figuur 3-1.



4.5.1 Opleiding, werk en inkomen

Vanuit de sociaal-economische invalshoek leggen wij allereerst een relatie tussen enerzijds de sociaal-economische achtergrondkenmerken van de bevolking en anderzijds de ontplooiingskansen van individuele bewoners van een wijk. Het gaat dan om werk, inkomen en opleiding, kortom de mate waarin de wijkbevolking deelt in welvaart en de kansen die zij heeft om zich op meerdere gebieden te ontwikkelen en te ontplooiën. In dit verband wordt ook wel gesproken over kansarmoede of kansrijkdom. Langdurige werkloosheid in combinatie met een bijstandsinkomen en een lage opleiding wordt over het algemeen beschouwd als een sterke indicator van kansarmoede. Een hoog inkomen daarentegen staat

niet alleen voor welvaart maar ook voor veel mogelijkheden voor economische, sociale en culturele ontplooiing.

Opleiding, werk en inkomen kunnen we beschouwen als primaire vormen van participatie. Een goede opleiding verhoogt de kansen op de arbeidsmarkt en daarmee verdere participatie in de samenleving. Werken verschaft een inkomen en een zelfstandig bestaan. Daarnaast geeft het hebben van werk structuur aan het leven, biedt het sociale contacten en biedt het mogelijkheden tot persoonlijke ontwikkeling. Het hebben van een bepaald inkomen – of breder opgevat een bepaald welvaartsniveau – is van belang om mee te kunnen doen aan bijvoorbeeld allerlei vormen van sociaal-culturele participatie. Een laag inkomen kan immers een belemmering vormen om actief te zijn op het gebied van uitgaan, sport en cultuur.

De sociaal-economische achtergrondkenmerken van Nesselanders

We hebben laten zien dat Nesselande heel goed scoort op de Sociale Index op voldoende opleiding (8.3) en voldoende inkomen (9.2). De wijk scoort ook hoog op sociaal-economisch gerelateerde indicatoren als voldoende taalbeheersing (9.4) en goede gezondheid (8.3).

Andere door ons gepresenteerde gegevens:

- weinig huishoudens met een inkomen uit de bijstand (60 huishoudens);
- één procent van de 35- tot en met 55-jarigen heeft een uitkering (wwb of ioa);
- zes procent van de huishoudens komt moeilijk rond van het inkomen;
- twee procent van de potentiële beroepsbevolking is een niet-werkende werkzoekende.

Het gemiddeld besteedbaar huishoudinkomen in Nesselande in 2005 was € 37.900 (24 procent hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde) en het gestandaardiseerd huishoudinkomen € 24.900 (17 procent hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde). Tachtig procent van de huishoudens in Nesselande behoort tot de midden- en hoge-inkomensgroepen (in heel Prins Alexander: 56 procent).

De sociaal-economische positie van een heel groot deel van de wijkbevolking, en daarmee haar ontplooiingsmogelijkheden, is dus goed.

Het opleidingsniveau en het inkomen van de ouders en hun niveau van het Nederlands bepalen in grote mate de onderwijs- en ontplooiingskansen van hun kinderen. Vele malen is in onderzoek aangetoond, nationaal en internationaal, dat er een sterke en continue relatie is tussen het opleidingsniveau van de ouders en de onderwijskansen van kinderen: hoe lager dat opleidingsniveau, hoe kleiner de kans dat het kind succesvol is in het onderwijs (bijvoorbeeld een hogere opleiding weet af te maken). De oorzaak hiervoor wordt vooral gezocht in opvoedings- en interactiepatronen in het gezin. Ouders met hogere opleidingen

ondersteunen de cognitieve ontwikkelingen van hun kinderen effectiever, doordat ze zelf meer (voor school relevante) kennis hebben, op een productievere manier met hun kinderen praten en daarmee de taal- en denkontwikkeling bevorderen, en meer educatieve prikkels geven, bijvoorbeeld door aanbod van boeken of uitstapjes die bij kinderen de 'kennis van de wereld' vergroten.

Achter het opleidingsniveau van de ouders gaan zuivere welstandsfactoren schuil, zoals het gezinsinkomen dat bepalend is voor bijvoorbeeld uitjes en boeken- en computerbezit. Inkomens hebben een zelfstandig effect op de schoolprestaties van kinderen. Bij een laag inkomen loopt dat via zorgen om geld (spansingen) en de (niet) deelname aan georganiseerd vrijetijdsaanbod (clubs en verenigingen, sport, kunst en cultuur).

Van de basisschoolleerlingen in Nesselande woont 86 procent in de wijk waar de basisschool is. De basisscholen in Nesselande tellen weinig leerlingen uit gezinnen met laagopgeleide ouders. Vijf procent van de leerlingen van Het Tanggram en Het Spectrum hebben laagopgeleide ouders (de leerlingen van Passepartout staan ingeschreven op de hoofdvestiging in Zevenkamp). Het deelgemeentelijk en stedelijk gemiddelde zijn respectievelijk 17 procent en 46 procent.

Basisschoolleerlingen met laagopgeleide ouders stromen veel vaker door naar het vmbo dan leeftijdgenoten met hoger opgeleide ouders. Voortijdig schoolverlaten is een vraagstuk dat veel vaker in het mbo en vmbo voorkomt dan in het havo of vwo. Nesselande kent in verhouding minder voortijdig schoolverlaters dan heel Prins Alexander en heel Rotterdam. Het stedelijk en deelgemeentelijk gemiddelde zijn respectievelijk 15 procent en 18 procent. Het percentage voortijdig schoolverlaters in Nesselande is 10 procent. Tachtig procent van de jongeren van 16 – 22 jaar heeft een startkwalificatie. Het stedelijk en deelgemeentelijk gemiddelde zijn respectievelijk zeven procentpunt en 12 procentpunt lager.

Voortijdig schoolverlater komt in het voortgezet onderwijs vaker voor in het vmbo basisberoepsgerichte leerweg dan in het vmbo theoretische leerweg, het havo en het vwo. Uit de Scholierenrapportage Communities that Care 2008 (situatie in 2007) dat 17 procent van de Nesselandse jongeren op een vmbo basisberoepsgerichte leerweg zit (één procentpunt boven het deelgemeentelijk gemiddelde en 17 procentpunt onder het deelgemeentelijk gemiddelde). In Nesselande wonen relatief veel jongeren die havo/vwo volgen. Alleen 's-Graveland heeft in verhouding meer havo/vwo-leerlingen: 37 procent. Het percentage dat vwo volgt ligt onder het deelgemeentelijk gemiddelde, 19 procent in Nesselande tegenover 22 procent in heel Prins Alexander. Wijken met een hoger percentage vwo-leerlingen zijn Zevenkamp (20 procent), Het Lage Land (31 procent), Prinsenland (25 procent) en 's-Gravenland (26 procent).

4.5.2 Ruimtelijke kwaliteit en kansenstructuur

De ruimtelijke kwaliteit van het woongebied en die van de voorzieningen bepalen mede het verband waarin kansarmoede of kansrijkdom optreedt. In wijken waar de woningen, de woonomgeving en de voorzieningen toch al van lage kwaliteit zijn, zijn de inwoners alleen al om die reden achtergesteld.

Ontplooiingskansen zijn niet louter een individuele aangelegenheid. De sociale omgeving, voorzieningen op het gebied van onderwijs, arbeid en vrije tijd, de regionale economie bepalen in belangrijke mate of ambities en persoonlijke ontwikkeling kunnen gedijen. Ze vormen de lokale kansenstructuur en bepalen daarmee deels de richting die mensen kunnen inslaan. De aanwezigheid van een adequate kansenstructuur is dus van groot belang.

Een adequate kansenstructuur moet ook adequaat worden benut – mensen met én weinig scholing én een laag inkomen én een eenzijdig sociaal netwerk hebben vaak weinig zicht op de reëel bestaande mogelijkheden om verbetering in hun leven aan te brengen. Professionals kunnen en moeten helpen bij de herkenning van deze kansen door mensen aan de onderkant. We zullen dan ook moeten onderzoeken of de voorzieningen die de lokale kansenstructuur zogenoemen ‘achterstandsgroepen’ weten te bereiken. Er kan ook sprake zijn van in- en uitsluitingsmechanismen, dat wil zeggen bedoelde en onbedoelde selecties.

De kansenstructuur in Nesselande

Voorzieningen op het gebied van werk en inkomen zijn doorgaans niet op wijkniveau georganiseerd. Hetzelfde geldt voor het voortgezet en hoger onderwijs. Het verzorgingsgebied van dit soort voorzieningen is ‘wijkoverstijgend’. Basisscholen, aanbieders van vrijetijdsactiviteiten, welzijns- en opvangvoorzieningen kunnen een adequate kansenstructuur vormen, zeker als ze samenwerken en brede scholen vormen.

Nesselande heeft al één brede school en één is in de maak. De Brede School Nesselande is een samenwerkingsverband van o.a. basisscholen, kinderopvang, peuterspeelzaalwerk, buurtschoolwerk en sociaal-cultureel werk. Sinds het schooljaar 2007 – 2008 is de Brede School Nesselande (BSN) actief als zogenoemde ‘wijkarrangement brede school’. Dit houdt in dat de BSN leerlingen een programma van zes uur extra per week bieden (de deelname is op vrijwillige basis). Dankzij een subsidie van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving (JOS) kost deelname door de kinderen voor hun ouders bijna niets. Daarnaast kunnen kinderen buiten schooltijd natuurlijk ook meedoen aan activiteiten die door de opvang- en welzijnsvoorzieningen worden verzorgd.

De kernvraag is of ook kinderen uit gezinnen met laagopgeleide ouders en een laag huishoudinkomen meedoen aan de activiteiten in de extra schooltijd en buiten schooltijd.

Voor- en vroegschoolse educatie

Allochtone en autochtone kinderen uit laagopgeleide milieus hebben al een achterstand op het moment dat zij de basisschool op vierjarige leeftijd voor het eerst bezoeken. Het zijn gewone kinderen die van huis uit te weinig taal- en andere vaardigheden meekrijgen. Hierdoor lopen zij in hun eerste levensjaren een achterstand op die de meesten nooit meer inlopen. De gemeente Rotterdam voert sinds 2000 beleid uit om de kinderen beter toegerust aan de basisschool te laten beginnen. Het huidige college van B & W wil dat 80 procent van alle driejarigen gebruikt maakt van een voorschoolse voorziening (kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en gastouderbureaus). Van de doelgroepkinderen die aan deze voorzieningen deelnemen, dient 90 procent een programma voor vroeg- en schoolse educatie (VVE-programma) te volgen. De doelgroep van het vve-beleid zijn driejarigen waarvan tenminste één ouder in een niet-westers land is geboren, of waarvan de ouders in een westers land (inclusief Nederland) zijn geboren en tenminste één ouder laagopgeleid is.

Nesselande telt zes voorschoolse voorzieningen. De wijk heeft geen VVE-locatie. Op VVE-locaties besteden de leidsters extra aandacht aan de taalvaardigheid en sociale vaardigheden van peuters. Volgens de VVE-Monitor Rotterdam 2008 (derde meting) telt Nesselande in totaal 166 doelgroepkinderen (89 driejarigen en 77 tweejarigen). In het Rotterdamse VVE-beleid telt alleen bij de westerse doelgroepkinderen (inclusief Nederlandse kinderen) het opleidingsniveau mee. In het VVE-beleid worden alle peuters van niet-westerse komaf gerekend tot de doelgroep. In het onderwijsbeleid telt alleen het opleidingspeil van ouders mee.

Het totaal aantal twee- en driejarigen in Nesselande is 325 (248 autochtonen, 15 westerse allochtonen en 62 niet-westerse allochtonen). Het aandeel doelgroepkinderen is, volgens de VVE-Monitor, dus 51 procent. Dit lijkt ons onwaarschijnlijk. Het aandeel van twee- en driejarigen van westerse komaf in de doelgroep is 63 procent, of te wel 104 peuters. Dat zou betekenen dat 39 procent van de Nesselandse peuters van westerse komaf laagopgeleide ouders heeft.

4.6 Nabeschouwing

Nesselande is in sociaal-economisch opzicht één van de sterkste Rotterdamse wijken. Het percentage inwoners of huishoudens dat in een achterstandssituatie verkeert – huishoudens met een inkomen onder de armoedegrens, huishoudens die moeilijk kunnen rondkomen, huishoudens met een inkomen uit de bijstand, huishoudens die moeite hebben met het rondkomen, langdurig werklozen, lager opgeleiden en basisschoolleerlingen uit laagopgeleide milieus, voortijdig schoolverlaters – is laag.

Het is niet waarschijnlijk dat we bovengenoemde, elkaar deels overlappende groepen, in de buurten met de dure woningen wonen. Ze wonen in het gebied

met huurwoningen in de categorie 'bereikbaar'. In het hoofdstuk met de ruimtelijk-economische analyse laten we zien dat Nesselande in 2008 driehondervijftig huishoudens telde die worden gerekend tot de aandachtsgroepen van het volkshuisvestingsbeleid. 34 procent van deze huishoudens is 65 jaar of ouder, 42 procent is 25 tot 45 jaar oud, 18 procent is een paar met kinderen en 22 procent een eenoudergezin.

De buurt met een relatief groot aandeel sociaal-economisch zwakkeren is te lokaliseren. De wijk, laat staan de buurt, is niet het juiste schaalniveau voor de aanpak van vraagstukken als armoede en werkloosheid, vraagstukken die door de economische crisis groter zullen worden.

Een sociaal-economisch vraagstuk dat wel op wijkniveau kan worden aangepakt is de onderbenutting van talent. De relatie tussen schoolprestaties en het milieu waarin het kind of de jongere opgroeit is bekend. Verreweg de meeste kinderen en jongeren in Nesselande groeien op in goed opgeleide milieus met een goed inkomen. Dit gegeven is terug te zien in het percentage Nesselandse basisschoolleerlingen die doorstromen naar de hogere schooltypes in het voortgezet onderwijs en het percentage voortijdig schoolverlaters. Toch lijkt er nog ruimte voor een vergroting van de instroom in de hogere schooltypes in het voortgezet onderwijs. Het percentage Nesselandse jongeren dat op een vmbo theoretische leerweg is gelijk aan het deelgemeentelijk gemiddelde en de percentages leerlingen op een vmbo/havo, havo en vwo is lager.

Een belangrijk aandachtspunt is de deelname van kinderen uit de laagopgeleide milieus aan activiteiten in het kader van de verlengde leertijd en in de georganiseerde vrije tijd. In ons land doen juist kinderen die het nodig hebben minder mee aan buitenschoolse activiteiten. Het maakt verschil of je op allerlei clubs of muziekles zit.

5 Sociaal-ruimtelijke analyse

De sociaal-ruimtelijke invalshoek richt zich op de dagelijkse leefomgeving van de bewoners en de manier waarop zij met elkaar samenleven. Het gaat om de kwaliteit van de woningen en de woonomgeving, (gevoelens van) onveiligheid, publieke familiariteit, sociale inzet, vervuiling, overlast en criminaliteit. Het zijn niet zozeer de bewoners die worden gekwalificeerd – zoals ‘hoog- en laagopgeleiden, werkzoekenden, jongeren met en zonder startkwalificatie of lage- en hogesinkomensgroepen bij de sociaal-economische benadering – als wel de woongebieden: een veilige wijk, een schone wijk, een leefbare wijk.

De sociaal-ruimtelijke invalshoek staat voor vraagstukken die aan de orde zijn in het eerste prestatieveld van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO): sociale samenhang en leefbaarheid. Het begrip leefbaarheid bevat de volgende onderdelen: kwaliteit van de woning, kwaliteit van de woonomgeving, veiligheid en publieke familiariteit. Wat betreft sociale samenhang, sluiten wij ons aan bij hoe het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) dit begrip heeft gedefinieerd: “Sociale samenhang is de mate waarin mensen in gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijke leven, als burger in de maatschappij en als lid van de samenleving.” De dimensies, aspecten en indicatoren in de Rotterdamse Sociale Index dekken vrijwel volledig deze invulling van leefbaarheid en sociale samenhang. De rapportcijfers en / of percentages kunnen in veel gevallen worden beschouwd als effect- of prestatie-indicatoren voor beleid respectievelijk uitvoering (wijkactieprogramma’s).

5.1 Nesselande op de Sociale Index

Nesselande scoort op de Sociale Index (rapportcijfer 7.8) als een ‘sociaal sterke’ wijk. De deelgemeente als geheel scoort een 7.0 op de Sociale Index. Daarmee staat Prins Alexander bovenin in de categorie ‘sociaal voldoende’. Met 0,1 meer valt de deelgemeente in de categorie ‘sociaal sterk’.

Tabel 4.1 toont de scores van Nesselande, Prins Alexander en Rotterdam op de dimensies ‘leefomgeving’, ‘capaciteiten’, ‘sociale binding’ en ‘meedoen’.

Tabel 5.1 Rapportcijfers voor de dimensies in de sociale index

	Capaciteiten	Leefomgeving	Sociale binding	Meedoen
Nesselande	8.8	7.4	7.2	7.9
Prins Alexander	7	7	6.6	7.3
Rotterdam	5.2	6.2	5.9	6

We gaan voor de indeling van dit hoofdstuk in paragrafen en subparagrafen uit van de dimensies. Elke dimensie is uiteengelegd in een aantal aspecten:

Capaciteiten: voldoende taalbeheersing (VT), voldoende inkomen (VI), goede gezondheid (GG) en voldoende opleiding (VO).

Leefomgeving: ontbreken van discriminatie (OD), passende huisvesting (PH), adequate voorzieningen (AV) en vervuiling en overlast (V&O).

Sociale binding: ervaren binding (EB), mutaties (M).

Meedoen: werk en school (W&S), sociale contacten (SC), sociale en culturele activiteiten (S&CA) en sociale inzet (SI).

De dimensies 'capaciteiten' en (kwaliteiten van de) 'leefomgeving' zijn voorwaarden voor sociale binding en meedoen. Vanuit de sociaal-ruimtelijke invalshoek kijken we naar de rol die 'werk en school' (sociaal-economische participatie) spelen als domeinen waarin sociale netwerken kunnen ontstaan. Het gaat ons in dit hoofdstuk vooral om sociale participatie (contacten met familie en vrienden), sociaal-culturele participatie (ontmoeting, ontspanning en ontplooiing) en maatschappelijke participatie (vrijwillige inzet).

In het hoofdstuk met de sociaal-economische analyse gaan we uitgebreid in op de gegevens bij de dimensie 'capaciteiten' en het aspect 'werk en school'. In dit hoofdstuk houden we het wat deze dimensie en dit aspect op een presentatie van de gegevens.

5.2 Capaciteiten

Nesselande scoort een **8.8** op capaciteiten, **1.8** punt boven het deelgemeentelijk gemiddelde. In tabel 2 laten we de scores zien van Nesselande, Prins Alexander en Rotterdam op de aspecten 'voldoende taalbeheersing', 'voldoende opleiding', 'voldoende inkomen' en 'goede gezondheid'.

Tabel 5.2 Rapportcijfers voor de thema's bij capaciteiten

	VT	VO	VI	GG
Nesselande	9.4	8.3	9.2	8.3
Prins Alexander	7	6.8	7.7	6.4
Rotterdam	5	5.8	4.9	5.1

5.2.1 Voldoende taalbeheersing

Nederlands kunnen spreken, lezen en schrijven is welhaast een voorwaarde om zich goed in de Nederlandse samenleving te kunnen redden. Deze opvatting komt ook tot uiting in het overheidsbeleid rond 'oud- en nieuwkomers', waarin een basale kennis van het Nederlands als inburgeringseis is ingesteld. Een goede beheersing van het Nederlands betekent volgens deze opvatting niet alleen meer kansen op de arbeidsmarkt, maar vaak ook een hoger inkomen en een hogere beroepsstatus. Maar niet alleen in sociaal-economische zin is het nuttig om Nederlands te kunnen spreken, lezen en schrijven. Vrijwel elke positie of situatie laat zich relateren aan de beheersing van het Nederlands. Het gaat hier om zaken als sociaal verkeer, contacten met dienstverleners, het opdoen van kennis van de samenleving via radio, tv en kranten, het invullen van formulieren van instanties, het volgen van onderwijs en dergelijke.

Vanuit de sociaal-economische invalshoek kijken we naar de rol die taal speelt bij het volgen van onderwijs en het zoeken naar werk. In de sociaal-ruimtelijke benadering gaat het om de rol die taal speelt bij het aangaan van contacten met Nederlanders en Nederlandse instanties. Er lijkt daarbij sprake van een vicieuze cirkel. Juist door deelname aan het maatschappelijke verkeer, kan men de Nederlandse taal goed leren. Als men daar echter niet aan kan deelnemen doordat de taal onvoldoende wordt beheerst, blijft men aan de kant staan.

De beheersing van de Nederlandse taal wordt niet volledig door etnische afkomst bepaald. Ook opleiding speelt een rol, waaruit tevens de conclusie kan worden getrokken dat dit vraagstuk ook op autochtonen betrekking kan hebben (laaggeletterdheid).

5.3 Voldoende opleiding

Een adequate opleiding is van belang voor het op een normale wijze participeren in de samenleving. De vraag wat een adequate opleiding is, is vanuit de sociaal-economische invalshoek gemakkelijk te beantwoorden. Wat vooral van belang wordt geacht is het behalen van een startkwalificatie, een havo-, vwo- of mbo niveau 2-diploma. Voortijdig schoolverlaten – het niet halen van een startkwalificatie – leidt tot slechtere arbeidsmarktperspectieven en kan tot hogere kosten leiden voor de samenleving, bijvoorbeeld in termen van sociale uitkeringen.

Wat is vanuit een sociaal-ruimtelijk gezichtspunt een adequate opleiding? Die vraag is minder makkelijk te beantwoorden. Er is een duidelijk verband tussen opleidingsniveau en sociaal-culturele participatie (vrijtijdsbesteding). Sociaal-culturele participatie is onder laag opgeleiden beduidend minder dan bij de hoog opgeleide mensen.

Tachtig procent van de jongeren in Nesselande heeft een startkwalificatie, zeven procentpunt meer dan het deelgemeentelijk gemiddelde en drie procentpunt meer dan het Rotterdams gemiddelde. Van de inwoners van 15 tot en met 55 jaar heeft vierprocent geen startkwalificatie. Dat is vijf procentpunt meer dan het deelgemeentelijk gemiddelde en elf procentpunt minder dan het Rotterdams gemiddelde.

5.3.1 Voldoende inkomen

Deelname aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten (sociaal-culturele participatie) wordt in hoge mate bepaald door kenmerken van het huishouden, niet alleen type (een- of tweepersoonshuishoudens, gezinshuishouding) en de sociaal-culturele achtergrond (leefstijl), maar ook de financiële mogelijkheden. De commercialisering van de vrije tijd heeft tot gevolg dat inkomensverschillen scherper in de wijze van vrijetijdsbesteding tot uiting komt. De georganiseerde vrije tijd is niet voor alle inkomensgroepen toegankelijk. Er is een duidelijk verband tussen armoede en vrijetijdsbesteding. Meedoen aan sociale, educatieve, culturele en culturele activiteiten, en daarmee ook ontmoetingen en binding met anderen, is voor arme huishoudens niet vanzelfsprekend. Armoede in brede zin is sociale uitsluiting.

Van de Nesselanders die zijn geënquêteerd voor de Sociale Index kan zes procent moeilijk rondkomen van zijn of haar inkomen. Dat is vijf procentpunt lager dan het deelgemeentelijk gemiddelde, en elf procentpunt lager dan het Rotterdams gemiddelde.

¹¹ Buurthuizen en wijkgebouwen

5.4 Voldoende gezondheid

Een goede gezondheid is van belang voor het op normale wijze participeren in de samenleving. Er is een sterke samenhang tussen gezondheid en opleidingsniveau. Hoogopgeleiden leven gezonder en langer dan laagopgeleide mensen. Zo is bij mannen met alleen basisschool de levensverwachting in als goed ervaren gezondheid gemiddeld 50 jaar, terwijl mannen met hoger onderwijs 69 gezonde jaren hebben te verwachten. Op hogere leeftijd blijven er verschillen in gezonde levensverwachting tussen hoog- en laagopgeleiden bestaan. Laagopgeleide 65-jarigen hebben naar verwachting gemiddeld nog 9 jaar zonder lichamelijke beperkingen, tegen 14 jaar bij hoogopgeleiden.

De rapportcijfers in Nesselande zijn voor de ervaren gezondheid van bewoners van 15 – 35 jaar een 9, voor die van 35 – 65 jaar een 8,6 en die voor 65-plussers een 4,6.

5.4.1 Meldingen zorgnetwerken en huiselijk geweld

Meldingen bij lokale zorgnetwerken en meldingen huiselijk geweld (als percentage van het gemiddeld aantal inwoners) zijn in de Sociale Index opgenomen als indicatoren voor gezondheidsrisico's. Het percentage meldingen bij lokale zorgnetwerken is in Nesselande 0,16 procent. Dat is 0,17 procentpunt minder dan het deelgemeentelijk gemiddelde en 0,22 procentpunt meer dan het stedelijk gemiddelde. Het percentage meldingen huiselijk geweld is in Nesselande 0,08 procent. Het deelgemeentelijk gemiddelde is 0,15 procent en het stedelijk gemiddelde 0,28 procent.

In héél Prins Alexander had bijna de helft van de problemen 'achter de voordeur' – 295 in totaal – huiselijk geweld als belangrijkste reden; in 20 procent van de gevallen waren psychiatrische problemen de belangrijkste reden en in 13 procent van de gevallen stonden financiële problemen centraal.

In 2007 werden er, we hebben het nog steeds over heel Prins Alexander, drie keer meer vrouwen aangemeld dan mannen. Het ging vaak om alleenstaande moeders. Naast opvoedingsproblemen speelden bij deze meldingen ook geldproblemen een rol.

5.5 Leefomgeving

Het rapportcijfer voor 'leefomgeving' is in Nesselande 7.4. Dat is 0.4 punthoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde (7.0) en 1.4 punt hoger dan het Rotterdams gemiddelde (6.2). Tabel 5.3 toont de scores voor de aspecten 'ontbreken van discriminatie', 'passende huisvesting', 'adequate voorzieningen' en vervuiling en overlast'.

Tabel 5.3 Rapportcijfers voor de thema's bij meedoen (Sociale Index 2008)

	Ontbreken van discriminatie	Passende huisvesting	Adequate voorzieningen	Vervuiling en overlast
Nesselande	8.3	8.5	5.1	7.8
Prins Alexander	6.9	6.7	5.7	7.1
Rotterdam	5	6.5	5.5	6.7

5.5.1 Ontbreken van discriminatie

Discriminatie kent vele verschijningsvormen. Zo kunnen mensen zich gediscrimineerd voelen op basis van hun seksuele geaardheid en / of geslacht. Discriminatie op basis van etniciteit en / of religie is echter in aantal de meest voorkomende vorm van discriminatie. De problemen met de meetbaarheid spelen zich vooral af aan de objectieve kant. Gevoelens van discriminatie kunnen wel gemeten worden, door simpelweg aan mensen te vragen of zij zich gediscrimineerd hebben gevoeld. De Sociale Index beperkt zich tot gevoelens van discriminatie. Het gaat hier niet om discriminatie op de arbeidsmarkt of in het uitgaanscircuit, maar in de eigen wijk.

Nesselande heeft met een 8.3 een mooi cijfer voor 'ontbreken van discriminatie': 1.4 punt hoger dan het deeggemeentelijk gemiddelde en 2.1 punt hoger dan het stedelijk gemiddelde. Vier procent van de autochtonen en zes procent van de allochtonen in Nesselande heeft zich weleens gediscrimineerd gevoeld. Het ste6134(t)-11.3345.443

Overbewoning

Er is sprake van overbewoning, of overbezetting, wanneer er meer personen in een woning wonen dan het aantal kamers toe laat. In Rotterdam is hierbij de volgende indeling gebruikelijk: 3 of meer personen in 1 kamer; 4 of meer personen in 2 kamers; 6 of meer personen in 3 kamers.

In Nesselande is bij vijf procent van de woningen sprake van overbezetting of overbewoning (Prins Alexander: ook vijf procent; Rotterdam: negen procent.) Achter het wijkgemiddelde gaan grote verschillen schuil tussen buurten. Dat blijkt uit het buurtsignaleringsmodel van het COS. Nesselande is in dit model uiteengelegd in negen buurten of bloklocaties. In onderstaande tabel 3 laten we de verschillen tussen deze buurten zien.

Tabel 5.4 Overbewoning per buurt in Nesselande in percentages (Buurtsignalering, COS)

1	Korfoepad, Kretalaan, Menorcalaan, Samoshof, Sardiniëhof en Cypruslaan	4,5 %
2	Brandingdijk	0,7 %
3	Ger Ladagestraat, Henk Bruintjesstraat, Laan van Avant Garde, Marius Richterstraat, Wout van Heusdensingel en Bernard Canterstraat	6,4 %
4	Laan van Avant Garde, Laurens van Kuikstraat, Marius Richterstraat, Willem van der Kulkstraat, Woutvan Heusdensingel en Bernard Toon Gitsstraat	11,6 %
5	Herman Bielingplein, Johannes Tielensstraat, Piet Begeerstraat, Wout van Heusdensingel en Bertus Meijerstraat	15,7 %
6	Jac. Jongerstraat, Laan van Avant Garde, Paul Schuitemastraat, Piet Mondriaansingel, Piet Zwartstraat en Gerrit Rietveldstraat	3,5 %
7	Laan van Avant Garde, Marolw Mossshof, Robert van 't Hoffstraat en Cesar Domelastraat	1,3 %
8	Jan Wilspad, Laan van Avant Garde, Piet Mondriaansingel, Theo van Doesburgstraat, Vilmos Huszárstraat, Bart van der Leckstraat	2,6 %
9	Charley Tooropsingel, Dick Ketstraat, Laan van Magisch Realisme, Wim Schuhmacherhof en Carel Willinksingel	2,6 %

Overbewoning mag niet worden beschouwd als een prestatie-indicator voor het deelgemeentelijk beleid en / of in het wijkactieprogramma. De deelgemeente kan niet zorgen voor passende huisvesting. We kunnen overbewoning of passende huisvesting wel als contextindicator gebruiken.

Nesselande scoort op de Sociale Index een 9.3 op tevredenheid met de huidige woning. De cijfers voor heel Rotterdam en Prins Alexander zijn respectievelijk 6,4 en 7,7. Een hoger rapportcijfer op tevredenheid over de huidige woning leidt tot een hoger rapportcijfer voor passende huisvesting. De rapportcijfers voor 'passende huisvesting' in Nesselande, Prins Alexander en Rotterdam zijn respectievelijk 8,5, 7,7 en 6,2. Het hoge percentage administratieve leegstaand in het woongebied met o.a. de Johannes Tielensstraat, Piet Begeerstraat en Bertus Meijerstraat is opmerkelijk. Dit woongebied bestaat uit grote woningen.

5.6 Adequate voorzieningen

Het rapportcijfer voor adequate voorzieningen is 5.1. De deelgemeentelijke en stedelijke gemiddelden zijn respectievelijk 6.1 en 5.5. In de enquête voor de Sociale Index is een flink vragenblok gewijd aan de tevredenheid van de bewoners over de fysieke voorzieningen in de wijk en de bekendheid met de sociale voorzieningen. Onderstaande tabel toont de rapportcijfers voor de fysieke voorzieningen in Nesselande.

Tabel 5.5 Rapportcijfers voor tevredenheid met fysieke voorzieningen in de wijk (Sociale Index 2008)

	Nesselande	Prins Alexander	Rotterdam
Speelplaatsen	7,0	5,9	4,9
Peuterspeelzalen en kinderdagverblijven	5,5	8,2	7,8
Openbaar groen	5,2	6,1	4,8
Recreatief groen	5,4	4,9	4,3
Basisscholen	8,4	8,5	8,2
Voorzieningen voor binnensport	4,4	6,4	5,0
Sportvelden	3,1	6,0	4,9
Ruimten voor geloofsbetuyging	4,9	7,3	7,3
Voorzieningen voor jongeren	3,6	3,8	3,8
Voorzieningen voor ouderen	5,8	6,8	5,1
Winkels	3,3	7,0	6,0
Ruimten voor ontmoeting en activiteiten ¹¹	5,4	6,3	5,1
Cafés en horecagelegenheden	2,4	4,3	4,9

Voorzieningen voor jongeren scoren het laagste. Peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en basisscholen worden veruit het positiefste beoordeeld.

Bij deze indicator moet worden opgemerkt dat de vragen vooral (maar niet uitsluitend) zijn beantwoord door de doelgroepen die te maken hebben met een voorziening. De anderen antwoorden hierbij in de regel 'geen mening'. Wellicht dat de enquêtevraag over jongerenvoorzieningen ook door relatief veel volwassenen werd beantwoord. De ontevredenheid kan dan slaan op het geringe aanbod aan jongerenvoorzieningen.

Voorzieningen die onder het deelgemeentelijk beleid vallen zijn jongerencentra, peuterspeelzalen, speelplaatsen, wijkgebouwen en 'buurthuizen' (ruimten voor ontmoetingen en activiteiten), openbaar groen en recreatief groen. De (on)tevredenheid over deze voorzieningen kunnen we beschouwen als prestatie-indicator voor beleid en / of het wijkactieprogramma. We dienen hier wel in gedachten te houden dat Nesselande een wijk in opbouw is.

5.6.1 Sociale voorzieningen

Onderstaande tabel toont de rapportcijfers voor **bekendheid** met sociale voorzieningen.

Tabel 5.6 Rapportcijfers voor bekendheid met sociale voorzieningen (Sociale Index 2008)

	Nesselande	Prins Alexander	Rotterdam
Maatschappelijk werk	7.0	7,8	7,8
Thuiszorg	8.0	8,6	8,4
Steunpunt Mantelzorg	6.0	6,2	6,0
Opvoedingsondersteuning	5.3	5,2	5,5
Ouderenadviseurs	3.7	4,7	5,1
Vraagwijzer	3.0	3,8	4,0
Schuldhulpverlening	6	6,2	6,3

De 'bekendheid met' is voor diensten als maatschappelijk werk, steunpunt mantelzorg, ouderenadviseurs en vraagwijzer een relevante prestatie-indicator voor deelgemeentelijk beleid. Deze voorzieningen worden, al dan niet gedeeltelijk, door de deelgemeente bekostigd. Diensten als het maatschappelijk werk en thuiszorg zijn meer 'gemeen goed' dan de andere diensten. Je zou dus kunnen stellen dat bekendheid hier in zekere zin de mate van ingeburgerdheid meet. Duidelijk is dat de Vraagwijzer nog niet is ingeburgerd.

5.6.2 Vervuiling en overlast

Nesselande scoort in de Sociale Index een ruime voldoende op het aspect vervuiling en overlast: 7,8. Heel Prins Alexander scoort op dit aspect 0.4 punt meer: 7,7. Het cijfer voor heel Rotterdam is 6,4. Het aspect 'vervuiling en overlast' is uiteengelegd in negen indicatoren: (1) vaak last van rommel op straat, (2) vaak last van vuil naast containers, (3) vaak last van vernieling straatmeubilair, (4) vaak last van verzakkingen en gaten in het wegdek, (5) vaak last van hardrijdend verkeer, (6) vaak geluidsoverlast verkeer, (7) vaak overlast van omwonenden, (8) vaak overlast van drugs en (9) vaak overlast van groepen jongeren. Deze indicatoren zijn vervolgens weer samengenomen in rapportcijfers voor schoon (rommel op straat, vuil naast containers), heel (vernieling straatmeubilair, verzakkingen en gaten), overlast (hardrijdend verkeer, geluidsoverlast verkeer) en veilig (overlast van omwonenden, drugsoverlast en jongerenoverlast). Deze cijfers vormen dus een andere categorie dan de cijfers voor schoon en heel volgens de productnormering en die voor veilig in de Wijkveiligheidsindex en de Jeugdveiligheidsindex.

We gebruiken de gegevens voor de trits 'schoon, heel en veilig' in de Sociale Index echter niet als prestatie-indicatoren voor beleid en / of het actieprogramma. Voor 'schoon' en 'heel' gaan we uit van de productnormering. Voor veiligheid gaan we uit van de scores op de Wijkveiligheidsindex.

ijkveiligheidsindex

Nesselande heeft in de Wijkveiligheidsindex 2007 het rapportcijfer 10. Nesselande valt hierdoor in de categorie 'veilig'. Het cijfer in de Wijkveiligheidsindex is gebaseerd op veel meer elementen (aspecten) en indicatoren dan het cijfer voor veilig in de Sociale Index 2008: diefstal (aangiften, buurtproblemen, slachtofferschap), drugsoverlast (meldingen, buurtproblemen), geweld (aangif-

ten, buurtproblemen, slachtofferschap), vandalisme (meldingen, buurtproblemen, slachtofferschap), overlast (meldingen, buurtproblemen), schoon en heel (productnormering en buurtproblemen), verkeer (meldingen, buurtproblemen en slachtofferschap). Nesselande wijkt op alle indicatoren in positieve zin af van de stedelijke gemiddelden.

5.7 Buurtsignalering: burengerucht en geweld

In tabel 4.7 laten we het aantal meldingen van burengerucht en geweld zien in het buurtsignaleringsmodel. Nesselande is in dit model uiteengelegd in 9 buurten. Het wijkgemiddelde voor 'burengerucht' is 3 meldingen (per 1000 inwoners) en voor geweld 1 (per 1000 inwoners). De term 'meldingen burengerucht' slaat op het aantal meldingen van geluidshinder of burengerucht en 'onenigheid binnen' (exclusief horeca) bij de politie per 1000 inwoners. Ook bij meldingen geweld gaat het om meldingen bij de politie per 1000 inwoners. Het gaat om bedreiging én mishandeling: agressief groepsgedrag, alarm ernstige bedreiging, bedreiging, bedreiging met vuurwapens, mishandeling, onenigheid in horeca, onenigheid buiten, openbaar vervoer, onenigheid taxi, steekpartij, vechtpartij, vechtpartij openbaar vervoer, ontvoering, onenigheid aan boord van een schip en vliegtuigkaping).

Tabel 5.7 Meldingen burengerucht en geweld per 1000 inwoners (Bron: Buurtsignalering 2007, COS 2008)

		MB	MG
1	Korfoepad, Kretalaan, Menorcalaan, Samoshof, Sardiniëhof en Cypruslaan	8	0
2	Brandingdijk	6	0
3	Ger Ladagestraat, Henk Bruintjesstraat, Laan van Avant Garde, Marius Richterstraat, Wout van Heusdensingel en Bernard Canterstraat	1	2
4	Laan van Avant Garde, Laurens van Kuikstraat, Marius Richterstraat, Willem van der Kulkstraat, Woutvan Heusdensingel en Bernard Toon Gitsstraat	2	0
5	Herman Bielingplein, Johannes Tielensstraat, Piet Begeerstraat, Wout van Heusdensingel en Bertus Meijerstraat	0	0
6	Jac. Jongerstraat, Laan van Avant Garde, Paul Schuitemastraat, Piet Mondriaansingel, Piet Zwartstraat en Gerrit Rietveldstraat	6	0
7	Laan van Avant Garde, Marolw Mosshof, Robert van 't Hoffstraat en Cesar Domelastraat	8	5
8	Jan Wilspad, Laan van Avant Garde, Piet Mondriaansingel, Theo van Doesburgstraat, Vilmos Huszárstraat, Bart van der Leckstraat	1	0
9	Charley Tooropsingel, Dick Ketstraat, Laan van Magisch Realisme, Wim Schuhmacherhof en Carel Willinksingel	2	5

Jeugdveiligheidsindex

Rotterdam kent naast een Wijkveiligheidsindex (WVI) ook een Jeugdveiligheidsindex (JVI). Evenals de WVI is de JVI opgebouwd uit objectieve elementen (JVI: jeugdige verdachten, delicten, veroordelingen en afdoeningen), subjectieve elementen (JVI: o.a. ervaren overlast van groepen jongeren, hinder van samenwerking van jongeren op straat en onveiligheidsgevoelens op plaatsen waar

groepen jongeren rondhangen) en contextelementen (JVI: o.a. huiselijk geweld, voortijdig schoolverlaters en jeugdige uitkeringsgerechtigden).

De jeugdveiligheidsindex staat voor een score, die aangeeft wat de afwijking is van het stedelijk gemiddelde. Dit kan positief of negatief zijn. Een score van 115 betekent bijvoorbeeld dat de betreffende wijk 15 procent slechter scoort op de indicatoren 'jeugdoverlast' en 'jeugdcriminaliteit' dan het stedelijk gemiddelde. Een score van bijvoorbeeld 30 betekent juist dat de betreffende wijk 70 procent beter scoort dan het stedelijk gemiddelde.

Wanneer een wijk boven een statistisch bepaalde grens komt, wordt dit woongebied aangemerkt als risicogebied. In de jeugdveiligheidsindex over het jaar 2007 zijn 9 wijken aangemerkt als risicogebied en 3 als wijken met een hoog risico.

Nesseland scoort een 42,5 op de JVI, dus 57,5 procentpunt lager dan het stedelijk gemiddelde. De wijk staat op de 57e plaats van de 63 onderscheiden buurten en bevindt zich daarmee in categorie 4 (veilig).

Objectieve en contextelementen

Nesseland scoort op geen enkel objectief element en contextelement hoger dan het stedelijk gemiddelde (zie tabel 5.8).

Tabel 5.8 Scores op objectieve en contextelementen (Jeugdveiligheidsindex 2008, situatie in 2007).

	Nesseland	Prins Alexander	Rotterdam
Objectief Element			
Jeugdige verdachten tot en met 22 jaar (per 1000 inwoners)	16,1	31,6	40,9
Delicten gepleegd door jeugdigen tot en met 22 jaar (per 1000 inwoners)	8,6	13,9	25,8
Veroordelingen en afdoeningen opgelegd aan jeugdigen tot en met 22 jaar (per 1000 inwoners)	17,7	36,9	53,4
Contextelementen			
Jeugdige uitkeringsgerechtigden per 1000 inwoners	0,5	2,6	6,5
Voortijdig schoolverlaters per 1000 inwoners	10,2	18,8	24,2
Huiselijk geweld: jeugdige betrokkenen per 1000 inwoners	16,1	14,8	23,8
Huiselijk geweld: jeugdige verdachten per 1000 inwoners	1,1	1,8	2,8

In 2007 zijn er in heel Prins Alexander 1223 delicten gepleegd. Vier procent daarvan zijn in Nesseland gepleegd. Niet alle in de wijk gepleegde delicten zijn door jeugdigen uit Nesseland zelf gepleegd. Onderstaande tabel laat dat zien.

Tabel 5.9 Delicten in 2007 gerelateerd aan het woongebied van de plegers (JVI 2008)

Eigen wijk	Eigen deelgemeente	Rotterdam	Regio
8 %	29 %	25 %	38 %

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat 60 tot 80 procent van de jeugd tussen 12 en 18 jaar één of andere vorm van probleemgedrag vertoont, zoals winkeldiefstal, vandalisme, vechten, overlast en snelrijden. Het gaat in de meeste gevallen

om 'opgroeigedrag' of 'experimenteergedrag'. Jeugdigen hebben nu eenmaal de neiging om te experimenteren en grenzen te verkennen. Hoewel de meeste jeugdigen er vanzelf uitgroeien, is het risico aanwezig dat opgroeigedrag een vast patroon wordt als hierop niet adequaat gereageerd wordt. Het kan echter ook gaan om ernstigere vormen van strafbaar gedrag, zoals het vaak en stelselmatig plegen van delicten, om er een dure levensstijl op na te houden of om deel te kunnen uitmaken van een groep waarin crimineel gedrag de groepsnorm is.

In 2007 zijn er 2 delicten gepleegd door Nesselandse jongeren van 12 tot en met 17 jaar. De wijk telde in dat jaar 280 jongeren in deze leeftijdsgroep. In het zelfde jaar zijn er ook 2 delicten gepleegd door Nesselandedse jongeren van 18 tot en met 22 jaar. Er woonden in 2007 ongeveer 130 jongeren van 18 tot en met 22 jaar.

Communities that care

In de Jeugdveiligheidsindex wordt verwezen naar de scholierenrapportage *Communities that care* (CtC). Per wijk is een inventarisatie gemaakt van de jongerenproblematiek. Dit is gedaan aan de hand van de resultaten van een enquête die onder jongeren is afgenomen. In de enquête staan vragen over achtergrondvariabelen (zoals schooltype, gezinssituatie, opleidingsniveau van de ouders), probleemgedragingen (o.a. jeugdcriminaliteit, geweld, problematisch alcohol- en drugsgebruik, schoolverzuim en aan seksualiteit gerelateerd probleemgedrag) en risico- en beschermende factoren (risicofactoren: o.a. conflicten in het gezin, vroeg begin van antisociaal gedrag; bescherming: mogelijkheden voor positieve betrokkenheid en gezonde opvattingen en duidelijke normen) die dit probleemgedrag in de hand kunnen werken of juist verminderen.

Door de resultaten van de wijken af te zetten tegen het deelgemeentelijk gemiddelde, wordt duidelijk welke problemen er in welke wijk(en) spelen. De geënquêteerde scholieren zijn jeugdigen in de puberteit: 12- tot en met 15-jaar. Dit gegeven dient te worden meegenomen in de analyse van de cijfers. Bij de puberteit hoort experimenteergedrag. Veel van het roken, cannabisgebruik, drinken en riskant seksueel gedrag in deze levensfase is dan ook zo op te vatten. Een deel hiervan vermindert meestal met de overgang naar de volwassenheid. Andere gedragingen, zoals alcoholgebruik en roken, raken echter zo 'ingeslepen' dat ze daarna voortduren.

In onderstaande tabel laten we zien op welke onderwerpen op het gebied van probleemgedrag Nesselande hoger scoort dan het deelgemeentelijk gemiddelde.

Tabel 5.10 CtC-onderwerpen (probleemgedrag) waarop Nesselande hoger scoort dan het deel-gemeentelijk gemiddelde

	Nesselande	Prins Alexander	Rotterdam
Heeft weleens een wapen gedragen	12 %	8 %	9 %
Heeft iemand in elkaar geslagen	15 %	10 %	9 %
Vernielingen	15 %	10 %	9 %
Heeft de afgelopen maand alcohol gedronken	41 %	40 %	32 %

De verschillen tussen de scores in Nesselande en die in heel Prins Alexander (en in heel Rotterdam) zijn overigens, als we rekening houden met de betrouwbaarheidsmarges, niet of nauwelijks opmerkelijk of 'bijna opmerkelijk'.

Subjectieve elementen

Terug naar de Jeugdveiligheidsindex: Nesselande scoort op alle subjectieve elementen hoger dan het stedelijk gemiddelde, onderstaande tabel laat dat zien.

Tabel 5.11 Scores op subjectieve elementen (Jeugdveiligheidsindex 2008, situatie in 2007).

	Nesselande	Prins Alexander	R'dam
Buurtprobleem overlast van groepen jongeren	6 %	14 %	14 %
Buurtprobleem bekladding van muren en / of gebouwen (inclusief graffiti)	12 %	21 %	15 %
Hinder van samenscholing jongeren rond café of coffeeshop	0 %	5 %	2 %
Hinder van ruziemakende en / of schreeuwende jongeren	1 %	6 %	7 %
Hinder van samenscholing van jongeren in de openbare ruimte	2 %	8 %	7 %
Hinder van voetballende jongeren	3 %	2 %	3 %
Hinder van jongeren die buurtbewoners pesten of intimideren	1 %	1 %	2 %
Hinder van drugs- en alcoholgebruik van jongeren op straat	1 %	2 %	3 %
Onveiligheidsgevoelens overdag op plekken waar grote groepen jongeren rondhangen	5 %	4 %	4 %
Onveiligheidsgevoelens 's nachts op plekken waar grote groepen jongeren rondhangen	11 %	10 %	8 %
Geen goede omgang tussen jongeren en volwassenen in de buurt	9 %	13 %	14 %

De wijk scoort op 'hinder van voetballende jongeren' en 'onveiligheidsgevoelens overdag op plekken waar grote groepen jongeren rondhangen' en 'onveiligheidsgevoelens 's nachts op plekken waar grote groepen jongeren rondhangen' hoger dan heel Prins Alexander.

De politie onderscheidt drie groepen zogeheten 'hangjongeren': 'hinderlijke', 'overlastgevende' en 'criminele'.

Hinderlijke jeugdgroep

Deze groep hangt wat rond in de buurt, is af en toe luidruchtig aanwezig en trekt zich niet zoveel aan van de omgeving. Soms loopt het wel eens uit de hand, zijn er kleine schermutselingen, maar dat is snel in de kiem gesmoord en vaak ook meer toeval dan gepland. Ook maken ze zich incidenteel schuldig aan vernielingen. Een beperkt aantal jongeren maakt zich soms schuldig aan (veelal lichte) gewelds- en (in mindere mate) vermogensdelicten. Over het algemeen is het een

groep die nog voldoende ‘autoriteitsgevoelig is’ en aangesproken kan worden op zijn gedrag.

Overlastgevende jeugdgroep

Deze groepen zijn wat nadrukkelijker aanwezig. Ze kunnen af en toe provocerend optreden, vallen omstanders wel eens lastig (uitschelden of zelfs intimideren), vernielen regelmatig allerlei zaken en laten zich veel minder gelegen liggen aan andere mensen. Ze zijn ook minder goed te corrigeren. Ook de ‘lichtere’ vormen van criminaliteit waar ze zich aan schuldig maken, worden doelbewuster gepleegd en ze zijn ook meer bezig om te zorgen dat ze niet gepakt worden.

Criminele jeugdgroep

Deze groep bestaat (in ieder geval gedeeltelijk) uit jongeren die behoorlijk op het criminele pad geraken. Ze zijn al vaker met de politie in aanraking gekomen. Kenmerkend voor dergelijke groepen is dat ze meer en meer criminaliteit plegen voor het financiële gewin (ze verdienen er geld mee). De feiten zijn ook ernstiger. Ze schrikken ook niet terug voor het gebruik van geweld.

Nesselande kende volgens de politie in 2007 geen hinderlijke, overlastgevende of criminele jeugdgroep. De wijk telde in 2008 twee hinderlijke jeugdgroepen.

5.8 Sociale binding

De term ‘sociale binding’ slaat op sociale interacties die zich in een buurt of wijk voordoen, de sociale netwerken die daardoor ontstaan en bestendigd worden, en de manier waarop individuen die ervaren. De sociale contacten die bewoners in de buurt opdoen en de geschiedenis, gewoonten en gebruiken die zij door middel van deze relaties met andere buurtbewoners deelt, zullen voor velen de belangrijkste binding vormen met de wijk.

Nesselande scoort een 7.2 op de dimensie ‘sociale binding’. De rapportcijfers voor heel Prins Alexander en Rotterdam zijn respectievelijk 7.3 en 6. In onderstaande tabel staan ook de scores voor de aspecten ‘mutaties’ en ‘ervaren binding’.

Tabel 5.12 Rapportcijfers voor de dimensies in de sociale index

	Sociale binding	Mutaties	Ervaren binding
Nesselande	7.4	8	6.8
Prins Alexander	7.3	7,5	7,1
Rotterdam	6	6	6

5.8.1 Mutatiegraad

Het woord ‘mutatiegraad’ slaat op het aantal verhuizende personen als aandeel van het totaal aantal wijkbewoners. Als we de bestemming van verhuizende per-

sonen buiten beschouwing laten, zijn veel verhuizende personen een indicator voor een lage binding met de buurt. Een hogere mutatiegraad zal dus leiden tot een lager rapportcijfer voor 'mutaties'.

Het rapportcijfer voor mutatiegraad is in Nesselande 5.7. Dit cijfer betekent een mutatiegraad van 17 procent. De mutatiegraad op deelgemeentelijk en stedelijk niveau is respectievelijk 11 en 15 procent.

oonduur

Er is voor de Sociale Index ook gekeken naar het percentage bewoners dat 10 jaar of langer woont in zijn of haar huidige woning. In het geval van nieuwbouw, zoals in Nesselande, is een ander criterium gebruikt. Hier wordt gesproken van lange woonduur wanneer de woning minimaal drie jaar oud is en de bewoner een minimale woonduur heeft van 90 procent van de leeftijd van de woning.

Zesentwintig procent van de Nesselanders woont relatief lang in de wijk (rapportcijfer: 5.7).

'Mutatiegraad' en 'lange woonduur' zijn indicaties voor de sociale orde in een woongebied. Niet al te veel vertrekkers en de aanwezigheid van een kern van aan de buurt gehechte bewoners zijn van belang voor de stabiliteit van de sociale orde. Als in een buurt of wijk een kritische massa van de bevolking een lange woonduur heeft, is de kans groter dat er overeenstemming is over geschreven en ongeschreven regels die het samen leven in goede banen leiden en daarmee een gevoel van zekerheid en gemak. In een wijk in aanbouw als Nesselande spelen echter andere factoren een rol. Sociale binding in nieuwbouwwijken is vaak groter dan gedacht. Sociale contacten zijn het intensiefst in de eerste jaren na de opleving.

Weinig verhuizingen en een lange woonduur zijn, behalve niet goed bruikbaar in Nesselande, ook ambivalente indicatoren. Ze kunnen evengoed een indicatie zijn voor een *gebrek aan keuzevrijheid*: wel weg willen, maar niet weg kunnen door een gebrek aan geld. De Sociale Index gaat daarom ook in op 'ervaren binding'.

5.8.2 Ervaren binding

Het rapportcijfer voor 'ervaren binding' in Nesselande is 8.1. Het deelgemeentelijke en stedelijke cijfer is respectievelijk 7.1 en 6.0. Er zijn voor het aspect 'ervaren binding' drie indicatoren gekozen: (publieke) 'familiariteit' (zich thuis voelen in de buurt) en 'verantwoordelijkheid en inzet voor de buurt' en 'vertrouwen in het bestuur'.

Publieke familiariteit

Familiariteit, je vertrouwd voelen tussen je buurtgenoten, is een onmisbaar sentiment om je ergens thuis te voelen. Het is een tamelijk alledaagse emotie, niet toevallig etymologisch verwant aan het woord 'familie'. Je thuis voelen in de wijk, publieke familiariteit of vertrouwdheid met de wijk betekenen niet per se, zoals in

bijvoorbeeld een wijkje als Kralingseveer, dat in de betreffende wijk straten en buurten hechte gemeenschappen vormen. Familieleden en vrienden zijn voor de intieme persoonlijke contacten veel belangrijker dan burens, en die wonen in de meeste gevallen niet in dezelfde wijk (en ook niet altijd in dezelfde stadsdeel of stad). Er zijn in het Nederland van nu nog maar weinig mensen met een sociaal netwerk dat wijkgebonden is. Je thuis voelen in de wijk is iets anders dan thuis zijn.

Ongeschreven regels

In wijken waar mensen zich thuis voelen vormen burens en andere bekenden samen met de vertrouwde voorzieningen en andere plekken wel de sociaal-ruimtelijke waarbinnen publieke familiariteit kan ontstaan en voortbestaan. Publieke familiariteit komt voort uit herhaalde ontmoetingen in de publieke en semi-publieke ruimte op grond waarvan bewoners gemakkelijker kunnen inschatten wie ze kunnen vertrouwen en wie niet. In wijken met een goed ontwikkelde publieke familiariteit houden bewoners zich aan de ongeschreven regels die het samen leven in goede banen leidt.

Gebrek aan sociale samenhang is een gebrek aan publieke familiariteit. Mensen kunnen anderen niet meer sociaal plaatsnemen. Daarom voelen zij zich niet meer veilig en hebben ze geen greep meer op hun straat of buurt. Die is niet langer van henzelf.

Hoe lager het rapportcijfer, des te groter het aandeel bewoners dat het in meer of mindere mate eens zijn met stellingen als 'Het is niet leuk om in deze buurt te wonen', 'Als het kan verhuis ik uit deze buurt', 'In deze buurt kunnen Nederlanders en allochtonen niet goed met elkaar omgaan' en 'Ik heb wel eens problemen met bepaalde buurten'.

Hoe hoger het rapportcijfer, des te hoger het percentage dat het in meer of mindere mate eens is met stellingen als 'Als je in deze buurt woont, dan heb je geluk', 'De mensen in mijn buurt gaan op een prettige manier met elkaar om', 'De bewoners in mijn buurt hebben dezelfde opvattingen over wat wel en niet kan in de buurt', 'Jongeren en volwassenen gaan goed met elkaar om in mijn buurt'.

Nesselande scoort een 8.1 op publieke familiariteit. Dat betekent dat 80 procent van de wijkbevolking zich thuis voelt in de wijk. Het deelgemeentelijk gemiddelde is 72 procent (rapportcijfer: 7.2), het stedelijk gemiddelde is 60 procent (rapportcijfer: 6,0).

Verantwoordelijkheid en inzet

Zevenentachtig procent van de Nesselanders voelt zich verantwoordelijk voor de leefbaarheid en veiligheid in hun eigen buurt. Zij hebben zich ook actief ingezet voor hun eigen buurt: o.a. als vrijwilliger in een organisatie, door mee te doen

aan Opzoomeren, schouwen, als lid van een bewonersgroep en / of als deelnemer aan wijk- en buurtbijeenkomsten. Het rapportcijfer is 8.7. De deelgemeentelijke en stedelijke cijfers zijn respectievelijk 79 procent / rapportcijfer 7.8 en 79 procent en rapportcijfer 6.0 en 72 procent.

Vertrouwen in het bestuur

Voor de Sociale Index is gevraagd of inwoners vertrouwen hebben in het bestuur. Er is geen onderscheid gemaakt tussen het gemeentebestuur en het deelgemeentebestuur. Vijfenzeventig procent van de Nesselandeers heeft vertrouwen in het bestuur (gemeente én deelgemeente), 13 procentpunt meer dan de inwoners van heel Rotterdam en 11 procentpunt meer dan het deelgemeentelijk gemiddelde. De rapportcijfers zijn Nesselande: 7.5 (65 procent), Prins Alexander 6.2 (54 procent) en Rotterdam 6.0 (52 %).

Vertrouwen in het bestuur wil zeggen dat men het eens is met de volgende stellingen:

- Het bestuur zorgt ervoor dat iedereen in Rotterdam mee kan doen.
- Het bestuur ondersteunt initiatieven van bewoners.
- Ik verwacht dat mijn buurt er de komende jaren op vooruit zal gaan.

5.9 Meedoen

Nesselande scoort een 7.9 op 'meedoen', 1.3 punt boven het deelgemeentelijk gemiddelde. Het gemiddelde voor heel Rotterdam is 5.9 In tabel 3 laten we de scores zien op de aspecten 'werk en school', 'sociale contacten', 'sociaal-culturele activiteiten' en 'sociale inzet'.

Tabel 5.13 Rapportcijfers voor de thema's bij meedoen (Sociale Index 2008)

	Werk en school	Sociale en culturele activiteiten	Sociale contacten	Sociale inzet
Nesselande	8.9	7.4	7.9	7.4
Prins Alexander	6.9	6.7	5.7	7.1
Rotterdam	5	6.5	5.5	6.7

5.9.1 Werk en school

Nesselande scoort een 8.9 op het thema 'werk en school'. De cijfers voor heel Prins Alexander en Rotterdam zijn respectievelijk 6.9 en 5.9. Twee procent van de potentiële beroepsbevolking (15 – 65 jaar) van Nesselande is een niet-werkende werkzoekende (teldatum 1 januari 2008). Het deelgemeentelijk en stedelijk gemiddelde is respectievelijk vijf procent en negen procent. Drieëntachtig procent van de jongeren tussen 16 en 22 jaar zit nog op een school voor vmbo, havo, vwo of mbo. Het deelgemeentelijk gemiddelde is 73 procent, het stedelijk gemiddelde is 68 procent.

5.10 Sociale en culturele activiteiten

Het rapportcijfer voor 'sociaal-culturele activiteiten' (sport, uitgaan en cultuur) is in Nesselande 7.4, dat is 0.7 punt hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde (6.7) en 0.9 punt hoger dan het stedelijk gemiddelde (6.5).

5.10.1 Sport

De verwachtingen over de sociale betekenis van sport zijn hooggespannen. En sport maakt die verwachtingen ook deels waar. De cijfers laten zien dat meer en meer mensen in Nederland deelnemen aan sportactiviteiten. Geen enkele andere sfeer van de *civil society* kent zoveel participanten als de sport. Sport is populair in vele geledingen. Sport wordt, naast familie, school en werk met regelmaat aangemerkt als een milieu voor informeel en sociaal leren en als de plek waar normen en waarden worden overgedragen.

Bovendien biedt sport ontmoetingskansen. Sporters hebben meer kans om leden van andere etnische en culturele groepen te ontmoeten dan niet-sporters. Bovendien maken sporters meer kans om leden van andere sociale klassen tegen te komen.

Tegelijkertijd vinden heel veel sporters het verkeren in de eigen groep belangrijk. Zij willen sporten met diegenen met wie zij zich verbonden voelen. Het is eigen aan de aard van sport dat het een belangrijke rol speelt bij het in stand houden van de eigen identiteit. De onderscheidende waarde van sport is groter dan de overbruggende waarde. Sport versterkt bestaande sociale netwerken, maar verbreedt deze minder dan gedacht: 'meedoen' verloopt vaak langs traditionele sociale scheidslijnen. De rol die sport speelt bij de vorming van 'gemengde' sociale netwerken moeten we dus niet overschatten.

Drieënzeventig procent van de Nesselanders doet aan sport (rapportcijfer 8.8), dat is 1.6 procentpunt boven het deelgemeentelijk gemiddelde (rapportcijfer 7.2). Het stedelijk gemiddelde is 54 procent (rapportcijfer 6.5).

Er is een duidelijk verband tussen sportdeelname en sociaal-economische status. Hoe hoger de sociaal-economische status van de wijk, des te groter het aandeel is van sporters. De wijken in Prins Alexander met het grootste aandeel sporters zijn 's-Gravenland en Nesselande, twee van de vijf welvarendste wijken van Rotterdam.

Cultuur

Wat voor sport geldt, geldt ook voor cultuur: het theater en / of museum bezoeken, naar een cultureel festival gaan of zelf creatieve hobby's beoefenen speelt een belangrijke rol bij het in stand houden van de eigen identiteit.

Negenenveertig procent van de Nesselanders is actief op cultureel gebied (rapportcijfer 5.8). In heel Prins Alexander is 54 procent (rapportcijfer 6.5) van de bevolking dat en in heel Rotterdam 52 procent (6.2).

Uitgaan

Inwoners van Prins Alexander gaan iets minder vaak uit dan die van Rotterdam als geheel. Nesselanders gaan echter vaker uit dan de gemiddelde inwoner van Prins Alexander en Rotterdam. Tweeënzestig procent van de inwoners van Nesselande (rapportcijfer 7.5) en 54 procent van die van heel Prins Alexander (rapportcijfer 6.5) gaat regelmatig naar uit tegenover 56 procent in heel Rotterdam (rapportcijfer 6.7).

5.11 Sociale contacten

Het rapportcijfer voor het aspect 'sociale contacten' in Nesselande is een 7.9. Dat is 2.2 punt hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde (5.7) en 0.1 punt lager dan het stedelijk gemiddelde (5.5). Het aspect is uiteengelegd in 'contacten met familie en vrienden' en 'sociaal isolement inwoners tot 65 jaar' en 'sociaal isolement inwoners van 65 jaar en ouder'.

Contacten met familie en vrienden

Vijfenzeventig procent van de Nesselanders heeft wekelijks contact met familie of vrienden (rapportcijfer 7.8), dat is tien procentpunt hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde (65 procent, rapportcijfer 5.7). In heel Rotterdam heeft 69 procent regelmatig contact met familie en vrienden (rapportcijfer 6.0).

Sociaal isolement

Eenzaamheid en sociaal isolement zijn twee verschillende dingen. Eenzaamheid is iets subjectiefs, namelijk het gevoel dat de contacten die je met mensen hebt, niet de diepte en frequentie hebben waar je behoefte aan hebt. Die laatste nuance, '*waar je behoefte aan hebt*', is belangrijk: sommige mensen hebben weinig sociale contacten, maar zitten daar niet mee en zouden zichzelf nooit eenzaam noemen. Sociaal isolement is een feitelijke toestand: je hebt nauwelijks of geen sociale contacten met andere mensen. De cijfers over sociaal isolement in de Sociale Index gaan over mensen waarop de toevoeging 'waar je behoefte aan hebt' van toepassing is. Ze voelen zich eenzaam en gaan daaronder gebukt.

In Nesselande verkeert vier procent van de inwoners tot 65 jaar in een toestand van sociaal isolement (rapportcijfer 8.2), dat is vijf procentpunt hoger dan heel Prins Alexander (9 procent, rapportcijfer 6.3) en twee procent lager dan het stedelijk gemiddelde (13 procent, rapportcijfer 5.0).

Ouderen in Nesselande zijn vaker eenzaam dan jongere generaties. Van de ouderen in Nesselande voelt 15 procent zich eenzaam (rapportcijfer 5.1). In heel

Prins Alexander is 19 procent van de 65-plussers sociaal geïsoleerd (rapportcijfer 4,6). Het stedelijk gemiddelde is 16 procent (rapportcijfer 5.0).

5.12 Sociale inzet

Nesselande scoort het cijfer 7.4 op het aspect 'sociale inzet', dat is 0.5 punt hoger dan het gemeentelijk gemiddelde (6.9), en 0.7 punt hoger dan het stedelijk cijfer. Tabel ... toont de scores op de aspecten 'mantelzorg', 'vrijwilligerswerk' en 'inzet voor de buurt'.

Tabel 5.14 Rapportcijfers voor de aspecten van de aspecten van 'sociale inzet' (Sociale Index 2008)

	Mantelzorg	Vrijwilligerswerk	Inzet voor de buurt
Nesselande			
Prins Alexander	6.6	7.5	7.5
Rotterdam	6	7	7

De dimensie 'sociale inzet' staat voor 'maatschappelijke participatie'. Het gaat hierbinnen om activiteiten die behoren tot de deelname in de *civil society* en het uitoefenen van actief burgerschap. Op de Sociale Index is deze dimensie uiteengelegd in 'mantelzorg', 'vrijwilligerswerk' en 'inzet voor de buurt'.

5.12.1 Mantelzorg

Ruim één miljoen Nederlanders zorgen voor hun zieke familieleden of vrienden. Deze vorm van zorg noemen we mantelzorg.

Dankzij mantelzorg kunnen mensen langer zelfstandig thuis blijven wonen. In meer dan de helft van de gevallen is de zorgperiode langer dan drie maanden. Vaak is het een periode van jaren.

Vijftien procent van de Nesselanders is mantelzorger (rapportcijfer 5), dat is zeven procentpunt lager dan het deelgemeentelijk gemiddelde (rapportcijfer 6). Bij de cijfers voor Nesselande dienen we te bedenken dat de wijk een jonge leeftijdsopbouw heeft. Er wonen veel jonge gezinnen in deze wijk. De ouders van de meeste volwassen inwoners zijn jongere senioren. Nesselande kent daardoor in verhouding minder mantelzorgers dan wijken met een groot aandeel 55-plussers.

5.12.2 Vrijwilligerswerk

Het woord 'vrijwilligerswerk' slaat op activiteiten die behoren tot de deelname in de *civil society* en de uitoefening van actief burgerschap. In heel Prins Alexander is 27 procent van de inwoners vrijwilliger in een organisatie (rapportcijfer 7.5). Nesselanders doen verhoudingsgewijs vaker vrijwilligerswerk. In deze wijk is 34 procent van de inwoners actief als vrijwilliger (8.7). Het stedelijk gemiddelde is 22 procent (rapportcijfer 7).

5.12.3 Inzet voor de buurt

‘Inzet voor de buurt’ staat voor de gedragscomponent van sociale samenhang op wijk- of buurniveau: de mate van maatschappelijke participatie via buurt- en wijkcontacten en formele participatie.

Negendertig procent van de Nesselanders is actief in de buurt. De één wat vaker dan de ander. Het rapportcijfer voor ‘inzet voor de buurt’ is 8.7, dat is 1.4 punt hoger dan het deelgemeentelijk gemiddelde (rapportcijfer 7; 25 procent) en 1.7 punt hoger dan het stedelijk cijfer (rapportcijfer 7, 23 procent).

5.13 De kwestie van de buurtgrootte

Het meten van leefbaarheid, veiligheid of sociale samenhang is voor de Sociale Index, de Wijkveiligheidsindex en de Jeugdveiligheidsindex gedaan volgens de CBS-buurtindeling. In deze indexen worden dan ook op dit niveau uitspraken gedaan. Het probleem is dat in de praktijk de grenzen tussen ‘voldoende en sterk’ of tussen ‘kwetsbaar’ en ‘aandacht’ of ‘probleem’ vaak heel anders lopen. Zo kunnen gegevens over die formele woongebieden verhullen dat delen van wijken, en zelfs buurten, en soms zelfs delen van buurten, onderling behoorlijk van elkaar verschillen. Er ontstaat dan een misleidend beeld van de leefbaarheid, veiligheid of sociale samenhang op het moment dat de negatieve scores van het ene deel van de wijk wegvallen tegen tegen de positieve scores van het andere deel.

Buurtgrootte

De CBS-indeling is een administratieve indeling en een abstractie van de alledaagse werkelijkheid van bewoners. De grootte van het gebied dat mensen in gedachten hebben bij het beantwoorden van vragen over hun eigen wijk is veel kleiner dan de gebieden waarnaar gegevens doorgaans worden samengenomen. Dit leidt tot een onterecht beeld van homogeniteit binnen en tussen gebieden. ‘Buurt’ is een subjectief begrip, waarbij het gaat om de belevingswereld van de bewoners. Die belevingswereld wordt door vele factoren bepaald. Voor kleine kinderen speelt de eigen straat een hoofdrol, maar voor jongeren slaat de buurt op een veel ruimere omgeving zoals de wijk of een verzameling van twee of drie buurten. Voor veel ouderen krimpt de buurt weer in tot beloopbare afstanden. Ook verschilt de beleefde buurtgrootte per thema of beleidsterrein. In hun onderlinge omgang kijken bewoners meestal niet verder dan (een deel van) de straat. Maar bij een thema als voorzieningen loopt de buurtschaal weer flink op. Bij vragen over sociale veiligheid nemen bewoners bij ernstiger vormen van criminaliteit een grotere buurt in gedachten dan bij minder ernstige vormen.

Het verhaal van de wijk

Dat achter wijkgemiddelden grote verschillen schuil kunnen gaan en dat de buurtgrootte varieert, afhankelijk van de gestelde vraag en aan wie die vraag is gesteld, dienen we in gedachten te houden bij het interpreteren van de cijfers. De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, zijn samengenomen naar het wijk-, deelgemeente- en stadsniveau. De analyses die we aan de hand daarvan maken, moeten worden aangevuld, gerelativeerd, genuanceerd en gepreciseerd door concrete, praktische kennis van het dagelijks leven in straten, buurten en woonblokken, door ervaringen met hoe verschillende individuele en groepen wijkbewoners het beste van hun buurt en hun leven proberen te maken. Iedere wijk heeft zo haar persoonlijke en collectieve buurtverhalen, haar eigenheid in de ogen van bewoners of van andere belanghebbenden. Er is altijd veel meer dan statistische gegevens. Zonder inzicht in het verhaal dat de wijk van zichzelf vertelt, zijn wijkanalyses, wijkvisies en daarop gebaseerde wijkactieprogramma's veel minder waard.

5.14 Balans anno 2008

Het sociaal-ruimtelijk denkmodel vatten wij samen in figuur 5-1. Daarin lopen twee lijnen tussen de bevolkingssamenstelling (aan de linkerkant) en de leefbaarheid, sociale samenhang en veiligheid (aan de rechterkant). De ene lijn (de rode lijn) is rechtstreeks en betreft objectief meetbare zaken als overlast en criminaliteit.

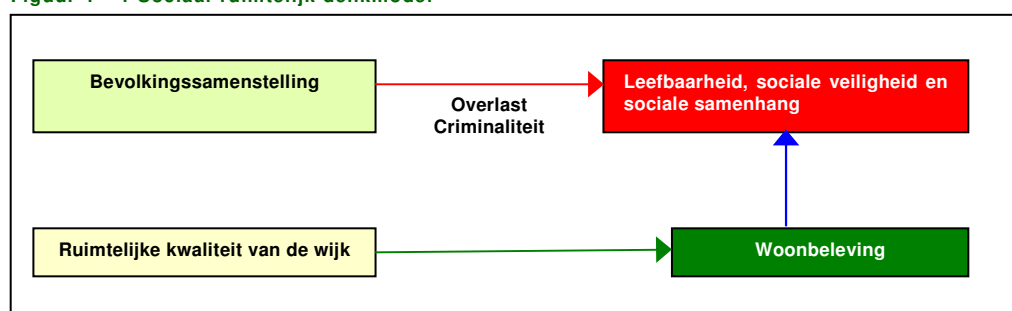
De andere lijn (de blauwe lijn) loopt via de individuele woonbeleving. De woonbeleving is op te vatten als de subjectieve kant van sociale samenhang, leefbaarheid en veiligheid. De term 'sociale binding' slaat op sociale interacties die zich in de buurt of wijk voordoen, de sociale netwerken die daardoor ontstaan en bestendigd worden, en de manier waarop individuen die ervaren. De contacten die men in de buurt opdoet en de geschiedenis, gewoonten en gebruiken die men met andere buurtbewoners deelt, zullen voor velen hun belangrijkste binding vormen met een bepaalde buurt. Kortom: de sociale binding is vooral gericht op 'ons soort mensen'. Het onderscheid dat bewoners maken tussen 'ons soort mensen' heeft met name betrekking op het opleidings-, arbeids- en inkomensniveau, waarden en normen (die tot uitdrukking komen in een bepaalde leefstijl) en vrijetijdsbesteding.

De woonbeleving wordt ook beïnvloed door de ruimtelijke kwaliteit van het woongebied. Waar bewoners de gebouwde omgeving aantrekkelijk, schoon en heel vinden, onderschrijven meer mensen stellingen die de sociale samenhang uitdrukken: men heeft contacten met buren, vindt de omgang in de buurt prettig, ziet saamhorigheid en vindt dat mensen in de buurt elkaar kennen.

Bewoners van wijken met veel ruimtelijke kwaliteit zeggen bovendien nogal eens dat ze zich verantwoordelijk voelen voor de leefbaarheid van de buurt en zich actief willen inzetten voor de buurt.

Vuil op straat, vernield straatmeubilair, bekladdingen, gaten in het wegdek kunnen worden opgevat als een teken dat er in de buurt weinig sociale controle en animo bestaat om in te grijpen. Recent onderzoek heeft de 'kapotte ruitentheorie' bevestigd en verbeterd¹². Volgens deze theorie zien mensen fysieke fysieke blijken van wanorde in de buurt, zoals gebroken ruiten, graffiti en afval op straat, als een teken dat niemand de leiding (meer) heeft en dat alles kan. Uit het onderzoek komt naar voren dat een omgeving met tekenen van normovertreding ook kan aanzetten tot ernstiger vergrijpen, zoals stelen.

Figuur 4 – 1 Sociaal-ruimtelijk denkmodel



5.14.1 Beeld van Nesselande

De cijfers over 'meedoen' laten zien dat Nesselanders een druk en gevarieerd sociaal leven op nahouden. Dat leven vindt vermoedelijk voor een groot deel elders plaats en op zeer verschillende plekken. Inwoners met een hoge sociaal-economische status, die in Nesselande de meerderheid van de bevolking vormen, zijn uiterst mobiel en hebben een netwerk dat de wijk ver overstijgt. De wijk waar ze wonen is een uitvalsbasis van waaruit zij een groot gebied bestrijken met meerdere plekken waar ze winkelen, uitgaan, sporten, bezoekjes aan familie en vrienden afleggen en vrijwilligerswerk doen.

Nesselande scoort een 8.1 op publieke familiariteit. Tachtig procent voelt zich thuis in de wijk. Zevenentachtig procent van de bevolking voelt zich verantwoordelijk voor de leefbaarheid in hun eigen buurt. Zij hebben zich ook er actief voor ingezet.

Nesselande scoort het rapportcijfer 10 op de Wijkveiligheidsindex. Dit cijfer verwijst niet alleen naar objectieve en subjectieve veiligheid, maar ook naar de mate waarin Nesselanders geconfronteerd worden met vervuiling en vernielingen. De wijk is dus schoon, heel en veilig.

Er is een sterk verband tussen veiligheidsbeleving en publieke familiariteit of het zich thuis voelen tussen buurtgenoten. Het hebben van goede burens is om twee redenen belangrijk voor mensen om te weten dat ze er zijn en dat ze indien no-

¹² Kees Keizer e.a., 'The spreading of disorder', Science Vol. 322 (2008).

dig een beroep op hen kunnen doen. In de tweede plaats verwacht men van burens dat ze betrouwbaar zijn en daarmee een verlengstuk voor het verzekeren van de eigen veiligheid.

Ruimtelijke kwaliteit

Het rapportcijfer voor 'leefomgeving' is in Nesselande (op de Sociale Index) een 7.4. Dit cijfer is een samengestelde maat van het ontbreken van discriminatie (8.3), passende huisvesting (8.5), adequate voorzieningen (5.1) en weinig vervuiling en overlast (7.8). Bij het lage cijfer voor adequate voorzieningen past de opmerking dat Nesselande nog niet af is. In het hart van de wijk komt langs de boulevard een winkelcentrum dat van alle gemakken voorzien zal zijn.

Uit een onderzoek onder kopers van een woning in Nesselande komt naar voren dat de ruimtelijke kwaliteit een belangrijke *pull-factor* is.¹³

5.15 Nabeschuiving

Taalbeheersing, opleiding, inkomen en gezondheid – op de Sociale Index samengenomen in de term 'capaciteiten' zijn geen vraagstukken waaraan vanuit de sociaal-ruimtelijke invalshoek wordt gewerkt. Ze vormen wel belangrijke context-indicatoren.

Het belang van een gemeenschappelijke taal voor het samen leven in een buurt is evident. Nesselande heeft een hoog rapportcijfer voor het aspect 'voldoende taalbeheersing'.

Tekenend is dat de sociaal-culturele participatie onder de laagopgeleiden en lage-inkomensgroepen beduidend minder is dan onder hoogopgeleide mensen. Uit de Sociale Index 2008 komt ook naar voren dat wijken met een groot aandeel hoge-inkomensgroepen, zoals 's-Gravenland en Nesselande in Prins Alexander, hoger scoren op een aspect van maatschappelijke participatie, namelijk vrijwilligerswerk. Uitzonderingen zijn wijken met een dorps karakter, zoals Kralingseveer. Inwoners van wijken met in verhouding veel hoge-inkomensgroepen doen vaker vrijwilligerswerk op een hoger schaalniveau dan het wijkniveau. Inwoners van wijken met een dorps karakter, en in verhouding meer lage-inkomensgroepen, zijn vaker in hun eigen wijk actief als vrijwilliger.

Nesselande is afgemeten aan 'capaciteiten' en 'werk en school', een sociaal sterke wijk in Prins Alexander. De rapportcijfers zijn heel mooi. Ook de rapportcijfers voor het aspect sociaal-culturele participatie (sport, recreatie en cultuur) zijn hoog.

¹³ R. Tromp en W.H.M. van der Zanden, 'Kopers van nieuwbouwwoningen in Nesselande' (Rotterdam, Cos 2003).

We gaan niet nader in op het onderwerp sociaal-culturele participatie. De gegevens over sport, uitgaan en cultuur beschouwen we als contextindicatoren, dus niet als indicatoren voor actie. Het gemeentebestuur en deelgemeentebestuur dragen bij aan een infrastructuur voor sociaal-culturele participatie, door bijvoorbeeld sportverenigingen te faciliteren, culturele evenementen te subsidiëren en vrijetijdsvoorzieningen te bekostigen. Maar ze kunnen er niet rechtstreeks voor zorgen dat meer Lagelanders dan nu het geval is gaan sporten, uitgaan, een creatieve hobby beoefenen of naar culturele voorzieningen gaan of een creatieve hobby beoefenen. Veel wijkbewoners zijn bovendien buiten hun eigen wijk actief op het gebied van sport, recreatie en cultuur.

Voorzieningen

De infrastructuur voor sociaal-culturele participatie is wel een relevant onderwerp, bijvoorbeeld in relatie tot leefbaarheid, familiariteit en binding. De aansluiting met sociaal-culturele activiteiten is de overeenkomst met het doel: ontmoeting. Sociaal-culturele voorzieningen, maar ook speelplekken, groenvoorzieningen en pleinen, zijn vanzelfsprekende ontmoetingsplaatsen. Ze kunnen daardoor bijdragen aan publieke familiariteit op het niveau van de wijk. Het moeten dan wel plekken en ruimten zijn waar bewoners van diverse pluimage elkaar geregeld tegenkomen.

We denken dat publieke familiariteit op wijkniveau als volgt ontstaat: Doordat mensen elkaar geregeld tegenkomen, gaan ze elkaar herkennen. Omdat ze steeds op dezelfde plek komen, gaan ze een zekere verwantschap ervaren en kan contact en uitwisseling ontstaan. In de meeste gevallen worden mensen die je regelmatig in je eigen wijk of buurt tegenkomt 'vertrouwde vreemden'. Het ontbreken van publieke familiariteit en gevoelens van onveiligheid zijn twee kanten van dezelfde medaille.

Het is nog te vroeg om de rapportcijfers voor voorzieningen te gebruiken als indicatoren voor actie. De wijk is nog in aanbouw.

Veiligheid leefbaarheid en sociale samenhang

Nesselande is een veilige wijk (score op de Wijkveiligheidsindex: 10; categorie: veilig). Ook op het gebied van jeugd en veiligheid is Nesselande een veilige wijk (categorie vier). Het percentage delicten dat in 2007 door jongeren uit de eigen wijk is gepleegd is met 8 procent heel laag. Alleen Kralingseveer scoort lager (nul procent). Het deelgemeentelijk gemiddelde is 23,5 procent.

Leefbaarheid

Leefbaarheid kent vele uitleggen, maar de definitie 'de waardering van de woon-omgeving' is de meest geschikte in relatie tot ruimtelijke kwaliteit en bevolkings-samenstelling. Het gaat ons hier om de belevingscomponent van leefbaarheid. De Sociale Index 2008 zegt dat 80 procent zich thuis voelt in de buurt. Zeven-

entachtig procent voelt zich verantwoordelijk voor de leefbaarheid en veiligheid in hun eigen buurt. Zij hebben zich ook actief ingezet voor hun eigen buurt. Het rapportcijfer voor de leefomgeving is een 7.4. Dit rapportcijfer kan in de toekomst hoger worden. Het rapportcijfer voor voorzieningen, een onvoldoende, telt mee in het rapportcijfer voor leefomgeving.

Sociale samenhang

Net als leefbaarheid kent ook sociale samenhang meerdere uitleggen. In de inleiding tot dit hoofdstuk verwijzen we naar de door het SCP gebruikte definitie. In dit rapport richten we ons op de sociale samenhang van op het niveau van de wijk, de buurt en de straat. We onderscheiden drie componenten van sociale samenhang:

1. de mate waarin er gelijkgerichte opvattingen bestaan over de (ongeschreven) regels in de buurt (waarden- en normencomponent);
2. de identificatie met de buurt (belevingscomponent);
3. de mate van participatie via sociale interactie en formele participatie (gedragscomponent).

Deze componenten kunnen sterk met elkaar samenhangen en elkaar beïnvloeden. Desondanks kunnen deze drie componenten ook betrekkelijk los van elkaar staan. Het is bijvoorbeeld heel goed mogelijk dat mensen zich sterk identificeren met de buurt en er zich thuis voelen zonder veel contacten met buurtgenoten te hebben.

De basis voor een goed functionerende buurt zijn gelijkgerichte opvattingen over de ongeschreven regels, ofwel gemeenschappelijke waarden en normen. Hierbij denken we eerst aan onderwerpen die alle bewoners aangaan, zoals veiligheid en leefbaarheid. Het gaat er dan om dat bewoners over dit soort onderwerpen min of meer dezelfde ideeën heeft. Zo kan bij veiligheid simpel worden gedacht aan dat men een ander niet lastig valt en bij leefbaarheid dat men de vuilniszak op het juiste tijdstip en de juiste manier buitenzet. Gelijkgerichte opvattingen kunnen ook gaan over omgangsvormen in de buurt. In de ene buurt willen bewoners voor de gezelligheid regelmatig gezamenlijke activiteiten en in de andere buurt combineren bewoners afstandelijkheid met soepel lopende contacten.

De gegevens over sociale binding maken duidelijk dat heel veel Nesselanders ondanks een druk sociaal leven ook actief zijn in hun wijk of buurt. Uit onderzoek naar Vinex-wijken blijkt dat dit voor een belangrijk deel te maken heeft met een gedeeld verleden (het sociale klimaat in het woongebied van herkomst), levenswijze of een vergelijkbare huishoudenssituatie.

Nesselande kent veel gezinnen met jonge kinderen. Gezinnen met opgroeiende kinderen hebben veel contact met elkaar. Deze gezinnen vormen – vaak in hun eigen belang – een actieve schakel in de totstandkoming van sociale netwerken. Kinderen grootbrengen en laten opgroeien is nu eenmaal iets waarbij behalve

ouders een groot aantal anderen betrokken zijn. Kinderen zijn daardoor belangrijk als het sociale cement van de wijk of buurt. Voorzieningen voor kinderen (peuterspeelzalen, scholen, kinderopvang, speelplaats, vrijetijdsclubs, speelplaatsen) functioneren als vanzelfsprekende ontmoetingsplaatsen en vormen zo de knopen in het sociale netwerk. Als bewoners regelmatig ergens komen, dan zullen ze met die plek en de mensen daar een bepaalde band vormen. Dat de voorzieningen voor kinderen geclusterd zijn en samen een brede school vormen draagt sterk bij aan het ontstaan en voortbestaan van publieke familiariteit.

Bijlage Invalshoeken en programma's

In tabel a laten we zien welke onderdelen van de programma's in de programmabegroting 2009 met één of meer invalshoeken c.q. dimensies van vitaliteit zijn verbonden. De programmabegroting 2009 telt negen programma-onderdelen. Op de programma's 'Schoon' en 'Heel' na, zijn alle programma's in meerdere programma-onderdelen uiteengelegd.

Tabel a Programma's en invalshoeken

Programma's	Sociaal-economische invalshoek	Sociaal-ruimtelijke invalshoek	Ruimtelijk-economische invalshoek
1. Burgernabij bestuur	Geen sociaal-economisch getint programma-onderdelen	- Betrokkenheid van bewoners - Communicatie met bewoners - Resultaatgerichte aanpak	Geen ruimtelijk-economisch getinte programma-onderdelen.
2. Dienstverlening	Geen sociaal-economisch getint programma-onderdelen	Externe dienstverlening	Geen ruimtelijk-economisch getinte programma-onderdelen.
3. Meedoen en samenleven	Geen sociaal-economisch getint programma-onderdelen	- Maatschappelijke participatie - Binding met buurt en wijk - Verbinden	Geen ruimtelijk-economisch getinte programma-onderdelen
4. Opgroeien en grootbrengen	<i>Spelen leren en werken</i>	- Spelen, leren en werken - Gezonde en veilige leefomgeving - Gerichte ondersteuning bij opvoed- en opgroei-problemen	Geen ruimtelijk-economisch getinte programma-onderdelen
5. Vrije tijd	<i>Kunst en cultuur</i> <i>Recreatie</i> <i>Sociaal-cultureel werk</i> <i>Sport</i>	- Kunst en cultuur - Recreatie - Sociaal-cultureel werk - Sport	<i>Kunst en cultuur</i> <i>Recreatie</i> <i>Sociaal-cultureel werk</i> <i>Sport</i>
6. Ondersteuning, hulp en advies	<i>Armoedebeleid</i>	- Informatie en advies - Wijkbus - Maatschappelijke dienstverlening - Volksgezondheid - Armoedebeleid	Geen ruimtelijk-economisch getinte programma-onderdelen
7. Heel	Geen sociaal-economisch getinte programma-onderdelen	Heel	Geen ruimtelijk-economisch getinte programma-onderdelen
8. Schoon	Geen sociaal-economisch getinte programma-onderdelen	Schoon	Geen ruimtelijk-economisch getinte programma-onderdelen
9. Ruimte voor wonen en werken	Geen sociaal-economisch getinte programma-onderdelen	Geen sociaal-ruimtelijke programma-onderdelen	- Ruimtelijke ontwikkeling - Wonen - Verkeer en vervoer

De tabel laat zien dat de meeste programma's vanuit een sociaal-ruimtelijke invalshoek zijn gedefinieerd. Dat komt doordat de taken en verantwoordelijkhe-

den op sociaal-ruimtelijk gebied liggen: welzijn en beheer buitenruimte. Het programma 'Ruimte voor wonen en werken' is een ruimtelijk-economisch programma.

Vrije tijd

Spelen, leren en werken – een onderdeel van het programma 'Opgroeien en Grootbrengen' is in de matrix zowel sociaal-economisch als sociaal-ruimtelijk gedefinieerd. Kunst, recreatie, sociaal-cultureel werk en sport, de onderdelen van het programma 'vrije tijd' zijn aan alle drie de dimensies gekoppeld.

Het ligt voor de hand om het subonderdeel 'spelen' en de onderdelen 'kunst, recreatie, sociaal-cultureel werk en sport' onder de noemer te scharen van sociale contacten en sociaal-culturele participatie (vrijtijdsbesteding) en, als het gaat om het verrichten van vrijwilligerswerk in vrijetijdsvoorzieningen, ook dat van maatschappelijke participatie (vrijwilligerswerk is ook een vorm van vrijetijdsbesteding). De sociaal-ruimtelijke invalshoek legt de nadruk op binding als 'een gerichtheid op anderen'. Het gaat dan om groepsspecifieke of persoonlijke binding: familie, vrienden, kennissen, burens, of bepaalde groepen (club, vereniging, kunst etc.). Binnen de vrije tijd worden sociale netwerken onderhouden.

Recreatie, sport en cultuur hebben echter ook een sociaal-economische dimensie. De belangrijkste stijgingsroutes binnen sport, cultuur en recreatie zijn het ontdekken en ontwikkelen van capaciteiten, talenten en interesses én van hobby of sport je werk maken: van breedtesport naar topsport, van vrijwilligerswerk naar vast werk, van interesses in de muziek, cultuur en multimedia naar een baan.

De vrije tijd is daarnaast een sterk groeiende economische waarin – met en zonder opleiding – een baan vinden: topsporters, trainers en bestuursleden. Het gaat hier ook om veel (vrije) beroepen in de multimedia, film en muziek.

Publieke en vooral commerciële vrijetijdsvoorzieningen, manifestaties, evenementen e.d. dragen in sterke mate bij aan de levendigheid van een woongebied.

Bijlage 2 Invalshoeken en collegedoelstellingen

Het college van B & W heeft heel veel doelstellingen in zijn programma opgenomen. Deze doelstellingen, en de programma's of acties die voor het realiseren ervan zijn ontworpen, kunnen – als ze voor de betreffende wijk opgaan – in een integrale wijkactieprogramma opgenomen worden.

De doelstellingen moeten vijf ambities van het college realiseren:

1. Meer Rotterdammers die de Nederlandse taal beheersen
2. Een hoger gemiddeld opleidingsniveau
3. Meer Rotterdammers die maatschappelijk actief zijn
4. Meer Rotterdammers met betaald werk
5. Een hoger gemiddeld inkomen.

De ambities op het gebied van opleiding, werk en inkomen kunnen vanuit twee invalshoeken worden gerealiseerd:

- a. Door de stadswijken aantrekkelijker te maken voor hoger opgeleiden, hogere inkomensgroepen en groepen die kansrijk zijn op de arbeidsmarkt (ruimtelijk-economisch).
- b. Door te investeren in mensen die onder aan de maatschappelijke ladder staan (en hun kinderen), één op één te vertalen in gelijke onderwijskansen, opleiding en werk (sociaal-economisch)

De taaldoelstelling kan vanuit een sociaal-ruimtelijke invalshoek worden gedefinieerd (vergroten van kansen op sociaal-culturele integratie, sociale contacten met autochtone Rotterdammers e.d.) of een sociaal-economische (vergroten van kansen in het onderwijs, op een betaalde baan en een inkomen uit werk of winst).

Sociaal-economische collegedoelstellingen

1. 20.000 Rotterdammers (opvoeders, vrouwen en werkzoekenden) starten in deze collegeperiode een traject gericht op taal en participatie. Minimaal 70% van de trajecten wordt succesvol afgerond.
2. In 2010 zijn er 45 Brede Scholen in het basisonderwijs die leerlingen een programma van 6 uur extra per week bieden.
3. In 2010 zijn er in het voortgezet onderwijs 25 scholen voor voortgezet onderwijs die gedurende drie of meer dagen per week open zijn van 08.00 tot 17.00 uur met extra programma's voor kinderen uit de wijk.

4. 80% van alle driejarigen maakt gebruik van een voorschoolse voorziening. Van de doelgroepkinderen volgt 90% een programma voor voor- en vroeg-schoolse educatie.
5. In 2010 is het aantal voortijdige schoolverlaters met 20% afgenomen ten opzichte van 2006.
6. In 2010 zijn 20.000 Rotterdammers méér aan het werk: 10.000 regulier vanuit WWB, 3.750 terugkeerbanen, 3.750 sociale activering, 2.500 stageplaatsen.
7. Per 31 december 2009 is het aantal cliënten met een bijstandsuitkering gedaald met 7.500.
8. werknemers in de marktsector zijn in deze collegeperiode opgeleid naar een hoger niveau. De vrijkomende plaatsen worden voor minimaal 50% ingevuld door mensen uit bestanden van SoZaWe.

Sociaal-ruimtelijke collegedoelstellingen

1. 20.000 Rotterdammers (opvoeders, vrouwen en werkzoekenden) starten in deze collegeperiode een traject gericht op taal en participatie. Minimaal 70% van de trajecten wordt succesvol afgerond.
2. Het aantal minnelijke regelingen schuldhulpverlening groeit van 8% in 2006 naar 20% in 2010.
3. Tussen 2006 en 2010 neemt het gebruik van de bijzondere bijstand toe van circa 50% (33.000 huishoudens) naar 60% (38.400 huishoudens) van het aantal rechthebbende huishoudens.
4. In deze collegeperiode is er voor 1.740 dak- en thuislozen een stabiele mix van wonen en zorg.
5. 1.200 gezinnen met ernstige problemen volgen in deze collegeperiode een begeleidingstraject.
6. 100 burgerinitiatieven krijgen een financiële bijdrage van maximaal 5.000 euro.
7. Het aantal gerealiseerde straatagenda's neemt toe van 250 in 2006 naar 500 in 2010.
8. In 2009 krijgen kinderen op minstens de helft van het aantal basisscholen elke schooldag minstens 1 uur sport en bewegen.
9. De sportparticipatie is, in de gebieden waar het aandeel sporters het kleinst is, in 2009 met tenminste 5% gestegen en in de overige gebieden tenminste gelijkgebleven ten opzichte van 2005.
10. De deelname aan culturele en kunstzinnige activiteiten in de wijken is in 2009 met 10% gestegen ten opzichte van 1 januari 2007.

11. In 2010 zijn er geen onveilige wijken of probleemwijken meer in Rotterdam.
12. In 2010 scoort elke wijk ten minste even hoog op de Veiligheidsindex als in 2006.
13. In 9 gebieden met cumulatie van problemen is de hotspotaanpak toegepast.
14. Het gemiddelde schoonniveau is structureel 4 of hoger (op een schaal van 1 tot en met 5).
15. In 2010 is de score op het gebied van heel gemiddeld 3,5 voor alle wijken. Geen enkel meetpunt in de stad scoort bij twee of meer opeenvolgende metingen lager dan 3 (op een schaal van 1 tot en met 5).
16. Per jaar zijn er 450 meest overlastgevende en/of criminele volwassen personen in een PGA-traject geplaatst.
17. Van de 1.500 jongeren tot 23 jaar van wie (via DOSA, justitieel casusoverleg of de jongvolwassenen aanpak) is vastgesteld dat ze voor overlast zorgen, wordt tenminste 90% in een PGA-traject geplaatst.
18. Er bevinden zich continu 700 Antillianen per jaar in een PGA-traject.
19. In 2010 is de kans op illegale bewoning kleiner dan in 2006; dat blijkt uit een lager percentage constatering van illegale bewoning in verhouding tot het totaal aantal controles.
20. Alle ontdekte hennepkwekerijen zijn ontmanteld.
21. In 2010 is het aantal opgespoorde illegale verblijfsinrichtingen (IVI's) teruggebracht tot 105 van het aantal controles door Woningtoezicht.
22. In 2010 voelt 85% van de ondernemers zich nooit onveilig in de vestiging. 80% van de ondernemers voelt zich nooit onveilig in de omgeving van de vestiging. In geen enkele deelgemeente zijn deze percentages lager dan respectievelijk 80% en 70%.
23. In 2010 waarderen reizigers de sociale veiligheid in het openbaar vervoer (van de RET) tenminste met een 7,5 in de voertuigen en tenminste met een 7,3 in de stations of haltes. De waardering van personeelsleden van de sociale veiligheid in en rond de voertuigen is in 2010 gestegen tot 6,5.

Ruimtelijk-economische collegedoelstellingen

1. In de periode 2006 tot en met 2009 worden 12.800 nieuwbouwwoningen in aanbouw genomen (3.200 per jaar), waarvan:
 - grondgebonden woningen,
 - specifieke ouderenwoningen,
 - woningen in de binnenstad (inclusief Kop van Zuid),
2. 500 betaalbare woningen voor jonge starters in en om de binnenstad.

3. In de periode 2007 tot en met 2009 worden 400 startersleningen verstrekt aan kopers van koopwoningen.
4. In 2006 tot en met 2009 worden 9.500 woningen verbeterd waarvan
 - 5.000 particuliere woningen,
 - 4.500 corporatiewoningen.
5. Van 2006 tot en met 2009 worden 7.200 bestaande huurwoningen uit het bezit van corporaties in Rotterdam aan zittende bewoners verkocht (jaarlijks gemiddeld 1.800 woningen).
6. In 2010 zijn 7 Rotterdamse wijken aantoonbaar kindvriendelijker.
7. In 2016 is de selectieve migratie in de gebieden die vallen onder het Pact op Zuid teruggebracht tot nul. Eind 2009 is de selectieve migratie in deze gebieden afgenomen met 20% ten opzichte van 2006.
8. 11 fietsroutes komen op een landelijk vastgesteld kwaliteitsniveau.
9. 12,5 ha. bedrijfsterrein wordt in deze collegeperiode bouwrijp gemaakt en uitgegeven.
10. Minimaal 10 kleinschalige binnenstedelijke bedrijfsruimten (in totaal 10.000 m²) worden aan de voorraad toegevoegd, waarvan 25% voor de creatieve sector.
11. Eind 2008 is 25% van de Rotterdamse vergunningen geheel of gedeeltelijk geschrapt of vervangen door minder belastende regels.
12. In 2010 is de gemeentelijke administratieve lastendruk voor ondernemers met 15% gedaald.
13. Er komen in deze collegeperiode minimaal 30 participaties in vernieuwende bedrijven.
14. Er komen in deze collegeperiode 25 nieuwe internationale bedrijfsvestigingen.
15. Het aantal hotelovernachtingen groeit van 2005 naar 2010 met 20%.
16. Met gebiedsuitbreidingen in de kanszone wordt in deze collegeperiode € 60 miljoen aan investeringen uitgelokt bij ondernemers en worden 150 startende bedrijven ondergebracht in de vastgoedpilots.
17. Er komen in deze collegeperiode 30 nieuwe BedrijvenVerbeterGebieden.
18. In 2010 bestaat minimaal 75% van het gemeentelijke wagenpark uit schone voertuigen.
19. Gedurende deze collegeperiode wordt Rotterdam bij de aanpak van de luchtkwaliteitsproblematiek steeds als topper aangeduid in de ranking van Stichting Natuur en Milieu.

20. Er is een adequaat niveau van vergunningverlening en handhaving: jaarlijks zijn er 770 regulerende acties (zoals vergunningen en meldingen) en 7.700 controles.
21. De reistijd tussen de Ring en de binnenstad wordt geminimaliseerd op de zeven hoofdinvallroutes door aanleg van vijf nieuwe groene golven.
22. Er komen 2.500 nieuwe parkeerplaatsen voor Parkeer & Reis, waarvan de gemiddelde bezettingsgraad per voorziening minimaal 50% moet zijn. De gemiddelde bezetingsgraad van alle huidige parkeerplaatsen voor P&R in Rotterdam moet minimaal 80% zijn.

